

Ўзбекистон Республикаси ИИВ

Малака ошириш институти

АХБОРОТНОМАСИ

№ 1/2024

Тошкент – 2024

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИИВ МАЛАКА ОШИРИШ ИНСТИТУТИ АХБОРОТНОМАСИ

Илмий-амалий, маънавий-маърифий ва сиёсий-ҳуқуқий журнал

<p>Бош муҳаррир: Олимжон АХМЕДОВ</p>	<p>Муассис: <i>Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти</i></p>
<p>Жамоатчилик Кенгаши таркиби: Нуриддин НОРМАТОВ Азизбек ИКРАМОВ Баходир МАТЛЮБОВ Умидбек НУРУЛЛАЕВ</p>	<p>2024 йил – ЁШЛАР ВА БИЗНЕСНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЙИЛИ</p> <p>Мақолалар ўзбек, рус ва инглиз тилларида, латин, кирилл ёзувида чоп этилади.</p> <p>Мақолаларда келтирилган иқтибослар, далиллар, рақамлар ва маълумотларнинг аниқлиги учун муаллиф жавобгардир.</p> <p>Журналдан кўчириб олинган манба кўрсатилиши керак.</p>
<p>Ҳайъат аъзолари: Улуғбек РАСУЛЕВ Карим НОРМАТОВ Нуъмон АЗИЗОВ Фарход ХАТАМОВ Музаффар ТОЖИБОЕВ Рустам ТУЛЬТЕЕВ Меҳмонали СУВАНҚУЛОВ Эркин МАРУПОВ</p>	<p>***</p> <p><i>Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти Ахборотномаси Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан 2022 йил 20 майда №1630-сонли гувоҳнома билан рўйхатдан ўтган.</i></p>
<p>Таҳририят: Масъул муҳаррир: Карим НОРМАТОВ Мусахҳих: Рўзибуви ҚУРБОНОВА Саҳифаловчи: Маъруф РАҲМОНОВ</p>	<p><i>Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги “Малака ошириш институтининг Ахборотномаси” илмий-амалий журнали 2023 йил 15 июндаги ОАК Раёсатининг 339/6-сон қарорига асосан юридик ва тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) ва фан доктори (DSc) илмий даражасига талабгорларнинг диссертация ишлари асосий илмий натижаларини чоп этиши тавсия этилган миллий илмий нашрлар рўйхатига киритилганлигини маълум қилади.</i></p>

БОШ МУҲАРРИР МИНБАРИ

Ҳозирги етти йилликда инсоний ахлоқий-руҳий, ҳамда ҳуқуқий онги ва маданияти равнақида бурилиш яшашдек вақт – янги Ўзбекистонни барпо этишда мураккаб жараёнларни мард ва жасур халқимиз бошидан кечирмоқда. Қонунларнинг тўла амал қилиши, ўз таъсир доирасининг кенгайиши – аҳоли барча табақасининг қонунлар доирасида яшашга кўникиши учун ҳуқуқий ҳимоя тизими ўта оқилона давлат ва жамият бошқаруви сиёсатини адолат тамойилларига асосланган ҳолда олиб бориши шарт, деб ўйлаймиз. Шу боис ҳам юз бераётган жиддий ўзгаришлар: *янгича тафаккур, янгича қараш ва ёндашувлар ҳамда ташаббус ва ислоҳотчилик фаолиятини ўтмиш иллатларидан – боқимандалик, сусткашлик, порахўрлик ва текинхўрлик касаллигидан асраш, айна пайтда қонуннинг тўла қувват билан ишлашини таъминлаш бош вазифага айланиши лозим.*

Ҳозирги янгича қарашлар ва ёндашувлар даврида ҳуқуқий онг ва маданият тамойиллари хусусида икки оғиз сўз. Бундай мураккаб, турли қийинчиликлар ва қарама-қаршилиқлар авж олган бир пайтда соғлом кучларнинг мамлакат миллий манфаати йўлида бирлашиши ҳамда умумий мақсадлар рўёби учун курашиш жараёнларида ҳар бир ИИО ходими алоҳида жасорат ва тантлиқ кўрсатиши керак. Улар айниқса, институтда таълим олган масъул офицерлар юрт тинчлиги ва омонлиги учун бир зум ҳам ҳаловатини сусайтирмаслиги, огоҳлик, зийраклик фазилатларини янада юксалтириши, тартиб-интизомни кучайтириши, амалдор шахсларда шахсий масъуллик янада ортиши айна муддао бўлиб қолади.

Ички ишлар органлари фаолияти давлат ва жамият бошқарувига янгича ёндашув ва қарашлар, чунончи МОИда “Ўзбекистон – 2030” стратегиясини таъминлашда сўнгги бир ярим йилда тизимдаги инқилобий ислоҳотлар мисол бўла олади. Булар маҳалла еттиликнинг талаб даражасида ишлашини жорий қилиш ўз ҳосиласини бермоқда.

Соҳага замонавий ахборот коммуникация технологиялари жорий этилаётгани юртимизда тинчлик-осойишталикни янада мустаҳкамлаш, жамоат тартибини сақлашда муҳим ўрин тутмоқда. Мамлакатимиздаги барча ички ишлар органларини ўзаро боғловчи оптик толали тизим барпо этилди.

Мамлакат Президенти Шавкат Мирзиёев: **“Барча соҳаларда ва ҳамиша инсон манфаати устувор бўлиши керак”** деган ғояни ўртага ташлаб, асосий эътиборни ички ишлар органлари фаолиятига қаратдилар.

**Ўзбекистон Республикаси Президентининг
Ф а р м о н и**

**“ЎЗБЕКИСТОН – 2030” СТРАТЕГИЯСИНИ
“ЁШЛАР ВА БИЗНЕСНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЙИЛИ”ДА
АМАЛГА ОШИРИШГА ОИД ДАВЛАТ ДАСТУРИ ТЎҒРИСИДА**

“Ўзбекистон – 2030” стратегиясида белгиланган кенг кўламли ислохотларни 2024 йилда самарали амалга ошириш, халқимизнинг кундалик ҳаётида ижобий ўзгаришларга эришиш бўйича тизимли ҳаракатларни изчил давом эттириш, “яшил иқтисодиёт” тамойилларига асосланган юқори иқтисодий ўсиш суръатларини таъминлаш, экологик ҳолатни яхшилаш, сув ва бошқа табиий ресурслардан унумли фойдаланиш стандартларини кенг жорий қилиш ҳамда халқ манфаатларига йўналтирилган бошқарув тизимини янада такомиллаштириш мақсадида:

1. **2024 йил 1 мартдан** бошлаб алоҳида ишлаш талаб этиладиган, шунингдек, истеъдодли ва иқтидорли ёшлар Маҳаллаларда ёшлар билан ишлаш масалаларини мувофиқлаштириш бўйича республика комиссияси қарори билан “Ёшлар баланси” асосида вазирлик ва идоралар, маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари, **давлат иштирокидаги корхона ва ташкилотлар ҳамда олий таълим ташкилотлари раҳбарларига** бириктирилсин. Бунда мазкур раҳбарлар:

ҳар ойда камида бир маротаба ўзларига бириктирилган ёшлар билан учрашиб, уларнинг муаммоларини ҳал қилиш ва салоҳиятини юзага чиқариш, уларни талаб юқори бўлган **касб-ҳунарга ўқитиш** орқали **бандлигини таъминлаш**, ҳаётда ўз ўрнини топиши, шунингдек, **ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришга** ҳар томонлама кўмаклашиб борсин;

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъуллар этиб **Маҳаллаларда ёшлар билан ишлаш масалаларини мувофиқлаштириш бўйича республика комиссияси, Ёшлар ишлари агентлиги (А.Саъдуллаев)** ҳамда ёшлар бириктирилган **вазирлик ва идоралар** белгилансин.

2. Ёшларнинг салоҳияти, истеъдоди ва ташаббусларини тўлақонли рўёбга чиқариш мақсадида **“Беш ташаббус олимпиадаси”** доирасида:

2024 йил 1 мартдан бошлаб маҳалла, таълим муассасалари, корхона ва ташкилотлар тизимида мукофот жамғармаси **600 миллион сўм** миқдорида хорижий тиллар (“Ибрат фарзандлари”) бўйича танловлар, киберспорт мусобақалари ва **“Заковат” интеллектуал ўйинлари** юқори савияда ташкил этилсин;

Ёшлар ишлари агентлиги ва маҳаллий ҳокимликлар томонидан **касблар танловида** ғолиб бўлган ёшларни ўз ҳудудларида **жиҳозланган устахоналар** билан “Ёшлар дафтари” жамғармаси маблағлари ҳисобидан таъминлаш амалиёти йўлга қўйилсин.

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъул этиб **Ёшлар ишлари агентлиги (А.Саъдуллаев)** белгилансин.

8. **2024 йил 1 июлдан бошлаб нуфузли халқаро брендлар** билан ишлаб чиқаришни бошлаётган корхоналарга:

халқаро стандартларни жорий этиш ва экологик сертификатлаш харажатларини қоплаб бериш тартиби жорий қилинсин;

уч йил давомида нуфузли халқаро брендлар остида ишлаб чиқариладиган маҳсулотлар учун зарур бўлган **барча хом ашёлар** маҳаллийлаштириш даражасини **камида 60 фоизга етказиш шarti** билан **божхона божидан** озод этилсин;

нуфузли халқаро брендлардан жалб қилинган **технолог, дизайнер, маркетинг каби мутахассислардан Ўзбекистон Республикаси** ҳудудида меҳнат фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқини берувчи тасдиқнома берилганлиги учун **тўловлар ундирилиши** бекор қилинсин.

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъул этиб **Савдо-саноат палатаси (Д.Вахобов)** ҳамда **Инвестициялар, саноат ва савдо вазирлиги (Л.Қудратов)** белгилансин.

9. **2024 йил 1 майдан бошлаб** фуқаролар ва тадбиркорлик субъектлари учун **янги мажбурий тўловлар ва йиғимларни фақатгина қонунда белгилаш амалиёти** киритилсин.

16. Ижтимоий ҳимояга муҳтож фуқароларни қўллаб-қувватлаш тизимини янада такомиллаштириш мақсадида:

2024 йилда ногиронлиги бўлган шахсларни замонавий протез-ортопедия мосламалари ва реабилитация қилиш техник воситалари билан таъминлашнинг янги тизими босқичма-босқич жорий қилинсин;

2024 йил 1 сентябрдан бошлаб пенсия тайинлашда бир вақтнинг ўзида шахсий жамғариб бориладиган пенсия ҳисоб варағидаги пулни олиш билан боғлиқ ҳаракатларни **проактив тарзда амалга ошириш**, ногиронликни белгилашда эса, ногиронлиги бўлган шахсларга бериладиган **имтиёзлар тўғрисида хабардор қилиш тартиби жорий** этилсин;

22. 2024 йил 1 апрелдан бошлаб чегара божхона постларида **мева-сабзавот ва озиқ-овқат маҳсулотларини расмийлаштириш бўйича карантин, санитария-эпидемиология осойишталик ва ветеринария соҳаларидаги** назорат функциялари божхона хизмати органларига ўтказилсин.

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъул этиб **Божхона қўмитаси (А.Мавлонов)** белгилансин.

28. Қонун устуворлигини таъминлаш, халқ хизматидаги давлат бошқарувини ташкил этиш йўналиши доирасида 2024 йил 1 майга қадар:

адашган ёшларни **жамиятга интеграция қилиш**, уларнинг **ҳаётда ўз ўрнини топишига қўмаклашиш** мақсадида Ёшлар иттифоқи кафиллиги асосида жазони ўташдан муддатидан илгари шартли озод қилинган ёшларни **пробация ҳисобидан чиқариш амалиёти жорий** этилсин ва уларни **профилактик ҳисобга олиш асослари** кескин қисқартирилсин;

йўл ҳаракати қоидалари бузилиши ҳолати юзасидан юбориладиган **қарор ва хабарномалар бўйича Йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматига Ягона интерактив давлат хизматлари портали орқали электрон мурожаат қилиш имконияти** яратилсин.

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъуллар этиб **Ички ишлар вазирлиги (П.Бобожонов), Ёшлар ишлари агентлиги (А.Саъдуллаев) ва Рақамли технологиялар вазирлиги (Ш.Шерматов)** белгилансин.

31. “Хавфсиз ва тинчликсевар давлат” тамойилига асосланган сиёсатни изчил давом эттириш йўналиши бўйича Қуролли Кучлар,

соҳага масъул бошқа вазирлик ва идораларнинг киберхавфсизлик ҳамда эпидемиологик барқарорликни таъминлаш бўйича салоҳиятини кескин ошириш мақсадида:

киберхавфсизлик инфратузилмасининг муҳим элементлари ҳисобланувчи **ахборот тизимлари аттестацияси** ва **экспертизаси** учун ҳар бир вазирлик ва идорада **масъул шахслар жавобгарлиги** белгилансин;

мазкур йўналишларда кадрлар тайёрлаш бўйича **ўқув дастурлари** ва **ўқитиш методикаларини** замонавий таҳдид ва тажрибадан келиб чиққан ҳолда **такомиллаштириш** чоралари кўриб борилсин;

мамлакатимизнинг **рақамли ва ҳарбий-тиббий инфратузилмасини** такомиллаштириш, масъул идораларни **замонавий техника ва тиббиёт аппаратуралари билан босқичма-босқич таъминлаш** дастури амалга оширилсин;

фуқаролар **шахсий маълумотларининг** ҳимоясини кафолатли таъминлаш бўйича, шунингдек, **банк ва тўлов тизимлари** учун **фирибгарликка қарши** ва **замонавий биометрик тизимлар** жорий этилсин.

Мазкур банднинг тўлиқ, сифатли ва сўзсиз бажарилиши учун масъуллар этиб **Мудофаа вазирлиги** (Б.Курбанов), **Ички ишлар вазирлиги** (П.Бобожонов), **Рақамли технологиялар вазирлиги** (Ш.Шерматов) ва **Марказий банк** (Н.Саъдуллаев) белгилансин.

34. Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги (А.Ходжаев), Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси (А.Джурабаев) ва Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги (А.Кўчимов) оммавий ахборот воситалари билан биргаликда **мунтазам равишда**:

“Ўзбекистон – 2030” стратегиясини 2024 йилда амалга ошириш натижалари оммавий ахборот воситаларида, шу жумладан, Интернет тармоғида ва ижтимоий тармоқларда кенг шарҳлаб борилишини ҳамда унинг мазмун-моҳияти жамоатчиликка тушунтирилишини;

“Ўзбекистон – 2030” стратегияси доирасида амалга оширилаётган **барча тадбирларнинг бориши ва натижалари** тўғрисидаги холис ва тўлиқ маълумотлар аҳолига тезкорлик билан етказилишини таъминласин.

35. Мазкур Фармон ижросини самарали ташкил қилишга масъул ва шахсий жавобгар этиб **вазирлик ва идоралар раҳбарлари, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимлари** белгилансин.

Мазкур Фармон ижросини мунтазам равишда муҳокама қилиб бориш, ижро учун масъул ташкилотлар фаолиятини мувофиқлаштириш ва назорат қилиш **“Ўзбекистон – 2030” стратегиясини амалга ошириш бўйича Республика комиссияси** зиммасига юклансин.

Амалга оширилган чора-тадбирлар тўғрисида **хар чорақда** Ўзбекистон Республикаси Президентига ахборот киритиб борилсин.

**Ўзбекистон Республикаси
Президенти Шавкат МИРЗИЁЕВ**

Тошкент шаҳри,
2024 йил 21 февраль

(Халқ сўзи. 2024 йил 23 февраль сонидан қисқартириб олинди.)

Халқаро хотин-қизлар маросимида Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев иштирок этиб, аёлларга самимий меҳри ва ҳурматини изҳор қилди:

– Биз ҳар йили бу кунни интиқлик, қалбимизда ажиб илиқлик билан кутамиз. Ушбу шукуҳли айёмда ҳаммамиз бизни дунёга келтирган, оқ сут бериб, меҳр ва тарбия бериб вояга етказган буюк она сиймосига, мўътабар аёл зотига таъзим қиламиз. Зеро, инсон қадрини улуғлаш аввало азизу муқаррама аёлларимизни улуғлашдан бошланади.

Наврўзнинг ўлмас руҳи ва боқий фалсафаси биз бугун бунёд этаётган янги Ўзбекистон зояси билан зоят уйғун ва ҳамоҳангдир.

Бугун олам, еру кўк уйғонаётган бу ажиб фаслда юртимиздаги янги Уйғониш даври – Учинчи Ренессанс орзуси қалбимизга беқиёс куч ва ишонч олиб кирмоқда.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

**Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг
Наврўз умумхалқ байрамига бағишланган тантанали маросимдаги
табрик нутқидан**

Қадрли дўстлар!

Бугун жонажон юртимизга гўзаллик ва нафосат, яшариш ва янгиланиш, меҳр ва оқибат байрами – Наврўз кириб келар экан, дала ва қирларимиз, бог ва яйловларимиз кўклам ёмғирлари – обираҳматдан баҳраманд бўлиб, бўлғуси мўл ҳосил, қут ва баракадан дарак бермоқда.

Ҳар бир инсон ўзининг табиат фарзанди эканини янада чуқур англаётган мана шундай мунаввар айёмга эл-юртимиз билан соғ-омон етганимиз учун, аввало, Яратганимизга беҳад шукроналар айтамыз.

Бугун катта орзу-умидлар билан сафларимизга кириб келаётган навқирон ўғил-қизларимизни – Янги Ўзбекистон бунёдкорларини барчамиз самимий олқишлаб, уларга бахт ва омад тилаймиз.

Муҳтарам ватандошлар!

Мир Алишер Навоий бобомизнинг олам аҳлига, биз – авлодларга қарата “Ҳар кунинг Наврўз бўлсин!” деб айтган тилакларини ҳаммамиз яхши биламыз.

Шу маънода, кексаларга ҳурмат, кичикларга иззат кўрсатиш, ёрдам ва кўмакка муҳтож кишиларни қўллаб-қувватлаш, беморларнинг дардига дармон бўлиш каби халқимизга хос савобли амалларни нафақат Наврўз айёмида, балки ҳар кунини, виждон амри билан адо этишимиз лозим.

Бугун биз барпо этаётган ижтимоий ва халқпарвар давлатда меҳр-

шафқат, саховат ва ҳиммат, ўзаро ҳурмат ва ҳамжиҳатлик ҳаётимиз қоидасига айланиши зарур.

Барча эзгу ишларимизда Яратганнинг ўзи мададкор бўлсин!

Юртимиз тинч, халқимиз омон бўлсин!

Наврўзи олам барчамизга муборак бўлсин!

(Халқ сўзи. 2021 йил 22 март.)

2023 ЙИЛДА ЎЗБЕКИСТОНДА КАМБАҒАЛЛИК ДАРАЖАСИ 11 ФОИЗГАЧА ПАСАЙДИ

2022 йилда камбағаллик даражаси 17 фоиздан 14 фоизгача камайган бўлса, 2023 йилда бу кўрсаткич 11 фоизгача тушди ва қарийб 1 миллион аҳоли даромади белгиланган камбағаллик чегарасидан ошгани қайд этилди.

Камбағаллик даражасининг сезиларли пасайиши Қорақалпоғистон Республикаси, Сирдарё, Андижон вилоятларида қайд этилди.

Сўнгги уч йил давомида аҳоли даромадлари таркибида иш ҳақининг улуши 70,2 фоиздан 62,7 фоизга пасайди ва кичик бизнесдан олинadиган даромадлар улуши эса 0,7 фоиздан 2,9 фоизга ошди.

Долзарб мавзу

- Президент қарорлари – ҳаётда ва назоратда

Пўлат БОБОЖОНОВ,

Ўзбекистон Республикаси ички ишлар вазири, генераль-лейтенант

**ТАНҚИДИЙ ТАҲЛИЛ, ҚАТЪИЙ ТАРТИБ-ИНТИЗОМ ВА
ШАХСИЙ ЖАВОБГАРЛИК –**

ички ишлар органлари ходимлари фаолиятининг бош мезони

Янги Ўзбекистонни барпо этиш, Учинчи Ренессанс пойдеворини яратиш мақсадида барча соҳаларда туб янгиланишлар, кенг кўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Ушбу жараёнда мамлакатимиз олдида турган устувор, стратегик ҳамда долзарб вазифаларни тезкорлик билан ҳал қилишда ижро интизомини мустаҳкамлаш муҳим аҳамият касб этади.

Маълумки, ижро интизومي давлат органлари ва ташкилотларининг иш самарадорлигини таъминловчи энг муҳим омиллардан биридир. Бир сўз билан айтганда, жамият ҳаётининг турли жабҳаларида ислохотларнинг муваффақиятли амалга оширилиши, энг аввало, давлат органлари ва ташкилотларининг барча бўғинларида ижро интизомининг юқори даражада таъминланишига боғлиқ.

Давлатимиз раҳбарининг 2020 йил 29 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида ислохотларимиз самарасини ҳар бир инсон ўз ҳаётида ҳис этиши учун қабул қилинаётган ҳужжатлар ижросини ўз вақтида ва самарали таъминлаш лозимлигига алоҳида тўхталиб ўтилган. Бу борада **янги иш тизими жорий этилиши** белгилаб берилган.

Шу муносабат билан Президентимизнинг 2021 йил 10 февралда “Қонунчилик ҳужжатлари ижросини самарали ташкил этишда давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарларининг шахсий жавобгарлигини кучайтиришга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони ҳамда 2021 йил 31 майда “Ijro.gov.uz” ижро интизومي идоралараро ягона электрон тизими самарали

фаолият кўрсатишини таъминлашга қаратилган қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Уларга кўра, қонунчилик ҳужжатлари ижросини самарали ташкил этишда давлат бошқаруви органлари ва маҳаллий ижро этувчи ҳокимият органлари раҳбарларининг шахсий жавобгарлигини кучайтириш ҳамда “Ijro.gov.uz” ягона электрон тизими самарали фаолият кўрсатишини таъминлашга қаратилган **қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқлари ижросини назорат қилишнинг мутлақо янги тизими жорий қилинди.**

Ушбу фармон ва қарор билан қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқлар ижросини ташкил этиш ва мониторинг қилиш тизими янада такомиллаштирилди, ижрони ташкил этиш жараёни босқичма-босқич очиб берилди. Бу борада ҳар бир масъул раҳбар ва ходимнинг ўзи бевосита масъул бўлган соҳадаги ишлар ҳолатига танқидий ёндашиш, зиммасига юкланган вазифаларни масъулият билан бажаришни таъминлаш чора-тадбирлари белгиланди.

Фармон ва қарор ижросини таъминлаш ҳамда ижро интизомини мустаҳкамлаш бўйича Ички ишлар вазирлигида қонунчилик ҳужжатлари ҳамда топшириқлар ижроси бўйича назорат ва ҳисобдорликни ташкил этиш тартиби, ишларни самарали йўлга қўйиш ва ижро интизомини мустаҳкамлашнинг асосий йўналишлари белгилаб олинган.

Ички ишлар вазирлигига келиб тушаётган қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқлар ижросини ўз вақтида ҳамда сифатли таъминлаш бўйича ҳар ҳафтанинг душанба куни — вазир ҳузурида ва жума куни — вазир ўринбосарлари томонидан шахсан масъул ижрочилар билан муҳокама ўтказилиши ҳамда топшириқларнинг бажарилиш ҳолатини “**қунбай**” таҳлил қилиб бориш йўлга қўйилган.

Президентимизнинг “**Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қондаси бўлиб қолиши керак**”, деган сўзлари Ички ишлар вазирлиги фаолиятининг бош мезонига айланди. Хусусан, бу жараёнда вазирликнинг барча даражадаги раҳбарларининг қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқларни тўлиқ ҳамда ўз вақтида бажарилиши, шунингдек, уларнинг амалда назорат қилинишини шахсан ташкил этиш, бунда “**ишни**

жамоа бажаради, масъулият эса шахсий”, деган принципиал қоидага амал қилиниши юзасидан шахсий жавобгарлиги белгиланди.

Таъкидлаш жоизки, ижро интизомини таъминлашда унинг пойдевори ҳисобланган ҳужжатлар лойиҳасини пухта ва сифатли ишлаш муҳим аҳамиятга эга. Зеро, ижро интизомининг тизимли йўлга қўйилиши қисқа фурсатда ўзининг ижобий натижасини кўрсатди. Айниқса, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларининг ҳар томонлама пухта ҳамда мукамал даражада тайёрланиши туфайли вазирлик ва идоралар билан келишиш жараёни сезиларли даражада қисқарди.

Сўзимизни рақамлар билан давом эттирадиган бўлсак, 2023 йилда Ички ишлар вазирлиги томонидан 78 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси ишлаб чиқилиб, белгиланган тартибда Ҳукуматга киритилди ҳамда тегишли вазирлик ва идоралардан келиб тушган 695 та лойиҳа келишилди. Бундан ташқари, ички ишлар органлари фаолиятига оид 5 та қонун, Президентимизнинг 1 та фармони ва 6 та қарори ҳамда 41 та Ҳукумат қарорининг қабул қилиниши ички ишлар органлари тизимини ривожлантириш учун қулай шароит ва янги имкониятлар яратди.

Ички ишлар вазирлигида ижро интизомини таъминлаш бўйича жорий этилган тизимни амалиётга тўлиқ татбиқ этиш бўйича ўтган даврда тўпланган тажрибалар ўз самарасини бермоқда. Натижада 2023 йилда “Ijro.gov.uz” тизимида ижро этилиши лозим бўлган 489 та топшириқнинг бажарилиши таъминланди.

Шунингдек, ижро интизомини таъминлаш бўйича жорий этилган тизимнинг натижадорлиги Президентимизнинг ҳудудларга ташрифларида, давлатимиз раҳбари ҳузурида иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳани ривожлантириш юзасидан ўтказилган мажлисларда берилган топшириқлар ижросини ўз вақтида ва самарали таъминлашга ҳам хизмат қилмоқда.

Хусусан, 2023 йилда ҳудудларга ташрифлар давомида берилган 78 та топшириқ ижроси таъминланди, ижро муддати келмаган топшириқларни тўлиқ ва сифатли бажариш бўйича тегишли чоралар кўрилмоқда. Шу билан бирга, давлатимиз раҳбари ҳузурида иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳани ривожлантириш юзасидан ўтказилган мажлисларда берилган 43 та топшириқ тўлиқ бажарилиб, қолганларининг ижроси назоратга олинди.

Яратилган самарали ижро интизоми тизими янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясини “*Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили*” да амалга оширишга оид давлат дастурининг ижросини таъминлашга ҳам ижобий таъсир кўрсатди. Жумладан, давлат дастурида Ички ишлар вазирлигига юкланган 4 та топшириқ бажарилди, уларнинг ижроси юзасидан 5 та норматив-ҳуқуқий ҳужжат лойиҳаси тегишли инстанцияларга киритилиб, бугунги кунда шундан 2 таси қабул қилинди.

Давлат дастури доирасида тайёрланган лойиҳалар бўйича қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида қуйидаги **янги механизмлар** яратилди:

– аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламларига миграция ва фуқароликни расмийлаштириш соҳасидаги давлат хизматларини доимий яшаш ёки вақтинча турган жойига чиқиш орқали кўрсатилган хизмат учун қўшимча тўлов ундирилмаган ҳолда кўрсатиш тартиби жорий этилди;

– Тошкент, Нукус шаҳарлари ҳамда вилоятлар ва туманлар марказида транспорт воситалари ҳаракатланишининг энг юқори тезлиги соатига 70 километрдан 60 километргача туширилди.

Тинчлик ва хавфсизликни таъминлаш масаласи, хусусан, ҳар бир инсон учун унинг ҳаёти, соғлиғи ва мол-мулкни турли хавф-хатарлардан ишончли ҳимоя қилиш жуда муҳим ҳисобланади. Шу боис, янги Ўзбекистон тарихида давлатимиз раҳбари ташаббуси билан биринчи ислоҳотлар айнан фуқароларнинг саломатлиги ва хавфсизлигини таъминлаш йўналишларида бошланди.

Бунда асосий мақсад ички ишлар органларини жазоловчи, назорат қилувчи тузилма сифатида эмас, балки халқ манфаатларига хизмат қиладиган, аҳоли билан яқин ҳамкорликда ишлайдиган тизимга айлантиришга қаратилди. Таъкидлаш жоизки, Президентимиз томонидан илгари сурилган “**Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак**”, деган устувор тамойил ички ишлар органлари фаолиятининг бош мақсадига айланди.

2023 йил 28 июлда Фарғона вилоятида илк бор давлатимиз раҳбари раислигида Ички ишлар вазирлиги ҳайъатининг кенгайтирилган мажлиси бўлиб ўтди. Унда берилган барча топшириқлар ижросини таъминлашга

эришилди. Хайъат мажлиси баёни ижроси доирасида ички ишлар органларида бир қатор ишлар амалга оширилди.

Жумладан, республикадаги 2 минг 298 та “қизил” тоифадаги маҳалланинг ҳар бирига вилоят даражасидаги масъул раҳбарлар номма-ном бириктирилди. Маҳаллаларда “ижтимоий профилактика” тизими билан қамраб олинган 350 мингдан ортиқ фуқароларнинг муаммоси тўлиқ ҳал этилди.

Бундан ташқари, **“вояга етмаганлар билан ижтимоий-ҳуқуқий ишлаш кластери”** тизими жорий этилди. Бунда “Оила – маҳалла – мактаб - мустақил ҳаёт” тамойили асосида тарбияси оғир ҳар бир ўсмирга раҳбарлар номма-ном бириктирилиб, уларни мустақил ҳаётга тайёрлаш даврида алоҳида ишлаш тартибини йўлга қўйиш ҳамда ўсмирларни мутасаддилар томонидан “оталиққа олиш” тартиби белгиланди.

Шунингдек, ҳар бир вилоят, туман ва шаҳар ҳокими томонидан ёшлар ўртасида жиноятчиликни кескин камайтиришга қаратилган чоратадбирлар режалари ишлаб чиқилиб, ижрога қаратилди. Мутасадди вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда ижтимоий-маиший муаммоси ҳал бўлмаган оилалар билан ишлаш бўйича **“Хавфсиз оила”** тамойили асосида алоҳида иш тизими йўлга қўйилди.

2023 йилда қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар билан хавфсизликни таъминлаш бўйича бир қатор янги иш услублари амалиётга татбиқ этилди, хусусан:

– Ички ишлар вазирлиги томонидан ҳайдовчиликка ўқитиш учун лицензияни бериш тартиби белгиланди. Яъни, Ўзбекистон Республикасининг “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига қўшимча ва ўзгартишлар киритиш тўғрисида”ги қонунига мувофиқ, Ички ишлар вазирлиги автотранспорт воситалари ва шаҳар электр транспорти воситалари ҳайдовчиларини тайёрлаш ҳамда қайта тайёрлашни лицензиялаш бўйича ваколатли орган этиб белгиланди (илгари Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси эди);

– маҳкумларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилишга қаратилган қонунчилик нормалари тасдиқланди. Бунда озодликдан маҳрум этилган шахсларнинг жазони ижро этиш муассасасида

жазони ўташ даврида бажарадиган ҳар қандай иши, агар ушбу иш бажарилган давр учун жазони ижро этиш муассасаси томонидан ижтимоий солиқ тўланган бўлса, пенсия тайинлашда иш стажига қўшиб ҳисобланиши йўлга қўйилди ва Жиноят-ижроия кодексига маҳкумларнинг тузалиш йўлига ўтганини аниқлаш мезонлари киритилди;

– хотин-қизларни оилавий зўравонлик ва таъқиб қилишга йўл қўймасликка қаратилган ҳуқуқий механизмлар тасдиқланди. Хусусан, “Хотин-қизлар ва болалар ҳуқуқлари, эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ишончли ҳимоя қилиш тизими янада такомиллаштирилиши муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги қонун билан оиладаги зўравонлик жиноий ҳуқуқбузарликлар туркумига ўтказилди, иқтисодий ва психологик зўравонлик, шунингдек, вояга етмаганларга нисбатан зўравонлик учун жазо кучайтирилди. Мисол учун, 18 ёшга тўлмаган шахсларни, яқин қариндош, собиқ хотин, бир рўзгор асосида биргаликда яшаётган шахс ёхуд умумий фарзандга эга бўлган шахсни жинсий алоқа қилишга мажбур этганлик учун жавобгарлик белгиланди. Мазкур жиноятни содир этган шахс 5 йилдан 8 йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади;

– илк бор ички ишлар органлари ходимларининг Касбий маданият ва хизмат интизоми кодекси тасдиқланди. Кодекс ички ишлар органларида касбий маданият қоидаларини, хизмат интизоми талабларини, раҳбар ва ходимлар ўртасидаги муносабатларни, раҳбариятнинг ҳаракатлари юзасидан шикоят қилиш тартибини белгилайди;

– маъмурий жарималарни тўлашда имтиёзли даврни белгилаш амалиёти йўлга қўйилди. Яъни, 2023 йил 1 майдан бошлаб маъмурий ҳуқуқбузарликлар бўйича қўлланилган жаримани ихтиёрий тўлаш тизими соддалаштирилди. Унга кўра, ҳуқуқбузар унга жарима солиш тўғрисидаги қарор топширилган кундан бошлаб 15 кун ичида жарима миқдорининг 50 фоизини, 30 кун ичида 70 фоизини ихтиёрий тўлаган тақдирда, жариманинг қолган қисмини тўлашдан озод қилинади.

Маълумки, ижро интизомини мустаҳкамлашда тизимдаги ҳар бир ходимнинг масъулиятини ошириш, уларда касбий ғурур, меҳнатсеварлик, ташаббускорлик ва ҳалоллик туйғусини уйғотиш муҳим аҳамият касб

этади. Шу сабабли, ички ишлар органлари ходимларини “Инсон қадри учун” тамойили асосида давлатнинг юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, ўз бурчига содиқ, ватанпарвар ва халқпарвар вакили этиб тарбиялаш орқали аҳолининг чинакам розилигига эришиш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Бу борада Президентимизнинг 2023 йил 20 январда “Ички ишлар органларини халқчил профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан янада яқин ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича қўшимча чоратадбирлар тўғрисида”ги қарори қабул қилинди.

Мазкур қарор ижросини таъминлаш борасида 1 та қонун, Президентимизнинг 2 та қарори ва Вазирлар Маҳкамасининг 6 та қарори лойиҳалари ишлаб чиқилди ҳамда 20 дан ортиқ идоравий ва идоралараро норматив ҳужжатлар қабул қилинди.

Қарор талабларидан келиб чиққан ҳолда, 2023 йил 1 сентябрдан бошлаб ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, йўл-патруль ва патруль-пост хизматлари ходимларини “Фуқаролар билан ишлаш модули” бўйича узлуксиз ўқитиш амалиёти жорий этилди. Шу тариқа уларнинг соҳада самарали хизмат олиб боришдаги шахсий масъулиятини ошириш бўйича давомийлиги 144 соатдан кам бўлмаган дастур асосида ходимларни ҳар уч йилда бир марта ўқитиб, махсус синовдан ўтказиш йўлга қўйилди.

Шунингдек, ички ишлар органларида лавозимларни юқори маънавий-ахлоқий, ишчанлик ва касбий сифатларга эга номзодлар билан жамлаш назарда тутилди. Шу мақсадда ички ишлар органларида хизматга қабул қилишнинг сифат жиҳатдан янги, соддалаштирилган тартибини ўрнатиш бўйича йўриқнома тасдиқланди.

Давлатимиз раҳбарининг топшириқлари асосида йўл-транспорт ҳодисалари сабабларини бартараф этиш мақсадида “Хавфсиз ва равон йўл” умуммиллий дастури тўлиқ ижрога қаратилди. Дастур доирасида йўлларда 35 мингдан зиёд замонавий йўл белгилари ва 522 та жойларда светофор ўрнатилди, 11 минг 49 та пиёдалар ўтиш жойи қайта тикланди.

Шу билан бирга, Тошкент шаҳрида йўл-транспорт ҳодисалари сонини янада камайтириш учун “Долзарб ойлик” тадбири ўтказилди. Ойлик доирасида пойтахтдаги тартибга солилмаган жами 250 та пиёдалар ўтиш жойига чақирув тугмали светофор ўрнатилди. Шунингдек,

тирбандлик ҳосил бўлган объектлар атрофида 368 та, жумладан, 105 та масжид олдида 143 та йўл белгиси ўрнатилди, автобуслар ҳаракати учун 1,8 километр узунликда алоҳида йўлак ташкил этилиб, уларнинг умумий узунлиги 50 километрга етказилди.

Шунингдек, йўл-патруль хизмати ходимлари учун маҳаллаларни қамраб олувчи жавобгарлик ҳудудини белгилаш амалиёти йўлга қўйилди. Хусусан, ҳудудларда йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш, йўловчилар ва пиёдалар хавфсизлигини таъминлаш йўналишида олиб борилаётган ишлар самарадорлигини янада ошириш мақсадида йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати бўлинмалари ходимлари учун маҳаллаларни қамраб олувчи “Маҳаллабай-квадрат” ишлаш тизими жорий этилиб, республика бўйича 9 минг 442 та маҳалла 2 минг 331 та квадратга ажратилди ва уларнинг ҳар бирига йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати бўлинмалари ходимлари бириктирилди.

Мамлакатимизда жамоат хавфсизлиги ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасини илмий жиҳатдан таъминлаш, соҳада илм-фан ютуқларини жорий этиш мақсадида 2024 йил 15 январдаги Президентимизнинг “Жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қарши курашиш соҳасини илмий тадқиқ қилиш фаолиятини сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони ҳамда “Криминология соҳасида илмий-амалий тадқиқот ишларини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори қабул қилинди. Ушбу ҳужжатлар асосида Ўзбекистон Республикаси Криминология тадқиқот институти ташкил этилди. Шунга кўра, республикаимизда криминология соҳасида илмий-амалий тадқиқот ишларини замон талаблари асосида ташкил этиш чоралари кўриб борилади.

Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, ички ишлар органларида хизмат интизомини мустаҳкамлаш, топшириқларнинг ўз вақтида ва сифатли бажарилишини таъминлаш борасида тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Зеро, “темир интизом”га асосланган тизим асосида кўрилаётган барча чоралар қонунчилик ҳужжатлари ва топшириқларнинг самарали ҳамда натижадорлик билан бажарилишини таъминлаш орқали, энг аввало,

2022–2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида белгиланган халқимиз учун фаровон ва муносиб турмуш шароитини яратиш ва бошқа бир қатор соҳаларни яхшилаш каби мақсадларга эришишга хизмат қилади.

Бинобарин, Президентимиз таъкидлаганидек, “Эришилган натижалар билан чекланиб қолмаслик керак, барчамиз, эгаллаб турган лавозимларимиздан қатъи назар, мамлакатни янада изчил ривожлантиришни таъминлаш ҳақида ҳар доим ўйлашимиз шарт. Янги Ўзбекистон келажаги учун яшаш ва меҳнат қилиш — юксак масъулият ва шарафдир!”

(“Янги Ўзбекистон”, 2024 йил 17 феврал.)

- Улуғлар ҳаётидан

САЛИМАБОНУ – ҲАЗРАТ НАВОИЙНИНГ БЕШИГИНИ ТЕБРАТГАН

Бу буюк аёл ҳақида ҳам маълумотлар жуда кам. Бу улуғ аёлнинг исмлари ҳақида ҳам аниқ маълумотлар сақланиб қолмаган. Айрим тадқиқотчиларнинг маълумотига кўра, исми Ҳалимабону (ёки Салимабону) бўлиб, амирзода шайх Абу Саид Чангийнинг қизи бўлган.

Ҳазрат Навоий “Мажолисун-нафоис”да тоғаларининг ҳам таъби назми борлиги, туркий ва форсийда ижод қилганини ёзади. Шундан билиш мумкин, бу аёл ҳам жуда маърифатли, саводхон бўлган. Тахминан, 1436-37 йилларда Ғиёсиддин Баҳодур билан турмуш қурган. Ҳазрат Навоийдан ташқари Дарвишалибек ва Баҳлулбек исмли ўғиллари бўлган. Ҳазрат Навоий “Бадоеъул-бидоя” девони муқаддимасида темурийлар хонадони хусусида тўхталиб ёзади:

Отам бу остоннинг хокбози,

Онам ҳам бу саро бўстон канизиди...

Шу байтнинг ўзиёқ, бу аёл бевосита темурийлар хонадонининг яқин кишиларидан бўлганини кўрсатади.

- *Ислохотлар – амалда*

Олимжон АХМЕДОВ,
ИИВ Малака ошириш институти бошлиғи, полковник, доцент

БИЛИМЛИ ВА МАЛАКАЛИ КАДРЛАР – СТРАТЕГИК ҲАРАКАТЛАР БУНЁДКОРИ

*Улар янги Ўзбекистонни барпо қилишининг энг фаол
сиёсий-ҳуқуқий қатламини ташкил этади*

Инсоният тарихининг ривожланиш даврларида таълим-тарбия жамиятдаги энг зарурий ва мураккаб ҳамда муаммоларга бисёр долзарб масала бўлиб келган. Чунки таълим-тарбия инсон тафаккури ва маънавияти ҳамда ҳуқуқий онг ва маданиятининг мазмун-моҳиятини белгилаб беради. Шунинг учун ҳам ушбу муаммо ҳамма вақт буюк алломаларнинг эътиборида бўлган.

Таълим-тарбия соҳасида олиб борилаётган ислохотлар самараси ўлароқ, юртимизда жаҳон талаблари даражасидаги жараёнини ташкил этиш имконияти яратилди. Ўтган йилнинг *“Инсонга эътибор ва сифатли таълим йили”* деб эълон қилиниши эса жамиятда ўқитувчи-мураббийлик касбининг нуфузи ва таълим сифатини ошириш ҳамда бунинг учун етарлича шарт-шароит ҳамда имкониятлар яратиш учун айни муддао бўлди. Зеро, ўтказилаётган ислохотлар ва ўқитувчиларга бўлган эътибор миллий таълим ривожига муносиб ҳисса қўшиши шубҳасиздир.

Давлатимиз раҳбарининг таъбири билан айтганда: *“Таълим сифатини ошириш – Янги Ўзбекистон тараққиётининг яккаю ягона йўлидир”*. Бу борада кўплаб саъй-ҳаракатларни амалга ошираётган ИИВ Малака ошириш институти ички ишлар органлари ходимларини бошланғич, касбий ва қайта тайёрлайдиган ҳамда уларнинг малакасини оширадиган давлат ҳарбий таълим муассасасига айланди. Дарвоқе, Буюк Амир Темурнинг бебаҳо ҳарбий меросида ҳам: *“Билаги зўр бирни, билими зўр мингни йиқар”* деган ибораси айнан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларда хизмат олиб бораётган ходимлар ва ҳарбий хизматчиларга бевосита тўғри келади.

Глобализация ва ахборот хуружлари кучайиб бораётган ҳозирги пайтда инсон онги ва тафаккурини эгаллашга, уларга ўзининг ғаразли манфаат ҳамда мақсадларини кўзлаган ҳолда таъсир кўрсатаётган кучлар маълум даражада кўпайиб бормоқда. Бундай таҳдид ва тажовузларга қарши туриш, ўзини, яқинларини, она Ватанини ва халқини улардан муносиб ҳимоя қила олиш эса ҳар бир фуқаро, айниқса фуқароларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, мамлакат тинчлиги, осойишталиги ва хавфсизлигини таъминлаш ҳамда мустаҳкамлаш борасида ички ишлар органлари ходимининг хизмат бурчи ҳамда зиммасига юклатилган мажбуриятларни ҳалол, виждонан, сидқидилдан бажаришга қасамёд қилиб, она Ватанимиз, халқимиз ва Президентга садоқат билан хизмат қилиш тингловчилардан касбий билим, юксак ҳуқуқий онг ва маданият ҳамда олий маънавият соҳиби бўлиш талаб қилинади.

Халқ доимо билимли ва малакали инсонларни ҳурмат қилган ҳамда эъзозлаган. Инсоният тарихида: *“Билим – таълим-тарбиянинг боши, инсониятни бошқа махлуқотлардан фарқловчи омил, бахтли, саодатли яшаш асоси”, “Билим – қалби “тош”, кўзи “кўр”, қулоғи “қар” жоҳил сифат жонзотни дил-меҳрга тўла, нигоҳи моҳиятини кўра оладиган, маърифат булогидан баҳраманд фозил ҳазрати инсонга айлантирувчи ишончли восита”,* каби ғоялар ҳаётда ўз исботини топганлиги ҳеч кимга сир эмас! Шундай экан, нима учун ички ишлар ходими ва тингловчилар орасида пухта касбий билимнинг амалиётдаги, ўзининг келажақдаги аҳамиятини тушунмаслик, бу соҳада яратилган имкониятлар, вақт *“қадрига етмаслик”, “лоқайдлик”, “бепарволик”* каби хислатлар ҳалигача сақланиб қолаётганлиги кузатилмоқда.

Президентимизнинг 2021 йил 15 апрелдаги *“Ички ишлар органлари учун профессионал кадрларни тайёрлашнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида”*ги Қарорига асосан ички ишлар органлари ходимларининг хизматдан ажралмаган ҳолда, Вазирликнинг Малака ошириш институти мутахассислари томонидан бевосита жойларда ходимларнинг малакасини оширишни таъминлаш мақсадида масофавий ва мобиль сайёр курсларни ўтказиш амалиёти жорий этилган. Институтнинг касбий тайёргарлик факультети соҳавий хизматлар билан ҳамкорликда ишлаб чиқилган махсус беш ойлик

ўқув дастурлари асосида беш йўналишда мутахассис кадрлар тайёрланиб, уларга “кичик сержант” унвони ҳамда диплом берилиши йўлга қўйилган.

Жорий йилнинг биринчи кварталига қадар Малака ошириш институти ички ишлар органларининг ўн мингдан ортиқ офицер, сержант ва сафдор ходимлари учун узлуксиз ўқув карьера жараёни тизимида таълим олиб борилди. Бу ходимларнинг малакасига қараб хизмат бўйича ўсишини таъминлаш, шунингдек, куч ва воситаларни самарали бошқаришда раҳбар кадрларнинг интеллектуал ва профессионал салоҳиятини янада ошириш, барча тоифадаги ички ишлар органлари ходимларининг хизмат ўташи ва мартабаси ҳамда унинг бутун муддати давомида узлуксиз равишда таҳсил олиш ва малака ошириб боришига эришиш, доимий равишда хизматдан ажралмаган ҳолда бевосита жойларда малакасини оширишни таъминлайди.

Ҳозирги пайтда инновация таълим шаклларида, технологиялардан фойдаланиб, тингловчиларни ҳар жиҳатдан камол топтириш, мустақил фикрловчи, ўзига хос қарашларини ифода эта оладиган, креатив қобилиятга эга ходимларни тарбиялаш асосий вазифалардан биридир. Таълимда кенг қўлланилаётган “*бинар дарслар*”, “*саёҳат*”, “*учрашув*”, “*сайёр дарслар*” воситасида тингловчилар дунёқарашини кенгайтиришга, билими ва қизиқишларини оширишга, ижодий ёндашув қобилиятларини ривожлантиришга эришилмоқда.

Ахборот ресурс марказининг “*Электрон кутубхонаси*” компьютерлари интернет тармоғига уланган бўлиб, “*Library.ziyonet.uz*”, “*Norma.uz*”, “*Lex.uz*”, “*Natlib.uz*”, “*ipkmvd.uz*”, “*IIV.UZ*” ҳамда бошқа расмий сайтлардан фойдаланиш йўлга қўйилган. Институт Ахборот-ресурс маркази ўқув адабиётлари билан мунтазам равишда бойитиб борилиши йўлга қўйилган. Ҳозирда институтнинг ахборот ресурс марказида 3 минг 255 номдаги йигирма мингдан ортиқ китоблар ўрин олган. Шунингдек, электрон кутубхона фаолияти йўлга қўйилган ва унинг фондида 100 мингдан ортиқ хизматга оид ҳамда бадиий адабиётлар жой олган. Энг асосийси мазкур компьютерлар Ўзбекистон Республикасининг ҳазрат Алишер Навоий номидаги кутубхонасига уланганлиги тингловчилар учун катта имкониятларни очиб берди. Бугунги кунда институт профессор-ўқитувчилари ва тажрибали офицерлар томонидан ўқув адабиётларининг

янги авлоди яратилишига алоҳида эътибор қаратилган. Институт кафедра ва циклларидаги ўқув-методик база инновацион ўқитишни амалга оширишни назарда тутувчи блок-модулга асосланган бўлиб, 40 дан ортиқ ўқув дастурлари ҳамда 50 дан ортиқ ўқув-услубий мажмуалар тайёрланди.

Бой амалий тажрибага эга бўлган ва ўзининг кейинги фаолиятини илмий-педагог йўналишга бағишлаган профессор-ўқитувчи ва мутахассис кадрлар Институтга ишга қабул қилиниб, даставвал “*педагог маҳорат мактаби*” тайёргарлигидан ўтади. Институтда ёш педагог ходимларнинг малакасини ошириш борасида нафақат мамлакат, балки хорижий давлатларнинг турдош таълим муассасаларида малака ошириш курсларига юборилмоқда. Хусусан 20 нафардан ортиқ малака ошириш институти ўқитувчилари Франция, Туркия, Корея давлатлари таълим муассасаларида ўқиб қайтишди. Институт профессор-ўқитувчиларининг илмий салоҳияти қисқа муддат ичида 35 фоизга етказилди. Яна бир муҳим салоҳиятга эга бўлган ҳолат, иккинчи йилдирки малака ошириш институти органи “Ахборотнома” журнали Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация Комиссиясининг Раёсати қарорига кўра, иккита юридик ва тарих фанлари йўналишлари бўйича илмий нашрлар рўйхатига киритилди. Эндиликда илмий даража олувчи докторант ва ҳақиқий докторларга оқ йўл берилди.

Институтда жорий этилган онлайн ва оффлайн ўқитиш платформаси ёрдамида ходимлар масофадан туриб, хизматдан ажралмаган ҳолда таълим олиши ҳамда тегишли ўқув-методик ресурсларни мустақил равишда ўзлаштириш тартиби жорий этилган. Институтнинг **ipkmvd.uz** вебсайтига таълим муассасаси ҳаётига оид энг муҳим маълумот ва тадбирлар жойлаштириб борилади. Бундан ташқари, **mt.ipkmvd.uz** платформаси яратилган бўлиб, ундан масофавий таълим олувчилар фойдаланишлари учун маъруза, тест ва слайдлар ўрин олган. Шунингдек, институт кафедра ва цикллари профессор-ўқитувчиларининг касбий фаолияти самарадорлигини баҳолашнинг **рақамли портфолио** тизими ишлаб чиқилган бўлиб, “*Е-ўқув карьера*” тизими орқали Вазирлик “*Е-кадр*” тизимига интергация қилиш ишлари амалга оширилмоқда.

Ички ишлар органларига мутахассисларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш жараёнига ўқитишнинг замонавий илғор хорижий тажрибаларини тадбиқ этиш, халқаро ҳамкорликни ривожлантириш

мақсадида Ички ишлар вазирлиги Халқаро ҳамкорлик бошқармаси билан биргаликда БМТ барқарор ривожланиш дастурининг Ўзбекистондаги ваколатхонаси, ЕХХТнинг Ўзбекистонда лойиҳаларни мувофиқлаштирувчиси, Жанубий Кореянинг КОИСА, Япониянинг ЈСА, Туркиянинг ТКА каби Халқаро ҳамкорлик ва мувофиқлаштириш агентликларининг ваколатхоналари ҳамда Россия, Хитой, Франция, Испания, Италия, Германия каби давлатларнинг Ўзбекистондаги элчихоналари билан ўзаро ҳамкорликни йўлга қўйиш бўйича тегишли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Корея миллий полиция агентлиги ва Корея халқаро ҳамкорлик бўйича агентлиги (КОИСА) томонидан Малака ошириш институтимизда Симуляция ва моделлаштириш марказини барпо этиш бўйича 6 млн. АҚШ доллар қийматга эга бўлган беғараз лойиҳа доирасида 2024-2027 йилларга мўлжалланган ишлар амалга оширилмоқда. Биринчи босқичда Кореядан юборилган экспертлар гуруҳи томонидан Симуляция ва моделлаштириш маркази учун ажратилган бинонинг реконструкция қилиш лойиҳаси ва бош режа ишлаб чиқилди. Жорий йилнинг май ойидан бошлаб институт профессор-ўқитувчилар таркиби лойиҳа доирасида Кореяга малака ошириш ўқув курсларига юборилиши кўзда тутилган.

Шунингдек, республикамиздаги 40 дан ортиқ турдош таълим муассасалари ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар билан институт ўртасида ҳамкорлик меморандумлари асосида илғор тажрибалар ишлари тадбиқ этилмоқда.

Таъкидлаш лозимки, Президентимизнинг Қарори билан тасдиқланган Ички ишлар органлари ходимларининг касбий маданият ва хизмат интизоми кодексига мувофиқ Олийгоҳ таълим-тарбия жараёни қуйидагиларга фаолият олиб боради:

– ички ишлар органлари ходимларини «Инсон қадри учун» тамойили асосида жамиятнинг юксак маънавий-ахлоқий фазилатларга эга, ўз бурчига содиқ, ватанпарвар ва халқпарвар вакили этиб тарбиялаш орқали аҳолининг чинакам розилигига эришиш;

– ички ишлар органлари ходимларида хизмат вазифаларига ҳалол, виждонан, Ватан ва халқ олдидаги бурчини масъулият ила ҳис этган ҳолда,

юксак салоҳият билан ёндашиш, жамиятда умумэътироф этилган одоб-ахлоқ нормаларига сўзсиз амал қилиш туйғусини шакллантириш;

– ички ишлар органларида содир этилиши мумкин бўлган ножўя хатти-ҳаракатлар, суиистеъмолчилик, таъмагирлик ва коррупция ҳолатларининг барвақт олдини олиш, ҳуқуқ-тартибот тизими имижига салбий таъсир кўрсатувчи низоли вазиятларни юзага келтирмаслик белгиланган.

Маънавий-маърифий ва тарбиявий ишлар доирасида тингловчиларга миллий кадриятларимизни сингдира бориш мақсадида Тошкент шаҳридаги Темурийлар, Ўзбекистон тарихи, Ўзбекистон санъати каби музейларга, Янги Ўзбекистон боғи, Ғалаба боғи, Зангиота, Шаҳидлар майдонидаги қатағон курбонлари зиёратгоҳларига, концерт ва театрларга бориш орқали маънавий-маърифий ва тарбиявий ишлар оқилона тарзда йўлга қўйилган.

Ҳозирги пайтда ички ишлар органлари ходимларини тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш таълим тизимида тингловчиларда билимларни мустақил ўзлаштириш кўникмаларини шакллантириш учун профессор-ўқитувчилар томонидан маъруза машғулотларида мавзуга оид асосий тезис тушунчаларни ёритиш, уларни ўзлаштириш йўналишларини ўргатиш, манбалар билан ишлашни тушунтириш, кўрсатиш ва мустақил ишлаш учун аниқ топшириқлар бериш, ўқув услубининг диктант ва “диктовка” каби ёздириш усулидан воз кечиш зарур.

Тингловчиларнинг семинар-тренинг машғулотларига тайёргарлик кўришларида адабиётлар, норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, шу жумладан электрон манбалар билан ишлашни, яъни уларга берилган маълумотларни ўзлаштиришнинг илғор педагогик технологияларига асосланган инновацион усулларни қўллаш мақсадга мувофиқдир. Очиғини айтганда, сўнгги йилларда мамлакатимизда ички ишлар органлари ходимларини аҳолининг ишончли ҳимоячиси ва халқчил профессионал тузилмага айлантириш ҳамда уларнинг фуқаролар, жамоат ташкилотлари ва кенг жамоатчилик билан яқин ҳамкорликда ўзаро ишонч ва ҳамжиҳатлик руҳида ишлашини таъминлашга қаратилган бир қатор ишлар олиб борилмоқда.

Жорий йилнинг 20 январь куни қабул қилинган Президент қарорига мувофиқ, институтда ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, йўл-патруль ва

патруль-пост хизмати бўлинмалари ходимларини “Фуқаролар билан ишлаш модули” бўйича узлуксиз ўқитиш амалиёти йўлга қўйилди. Ташкил этилган ушбу ўқув курсида тингловчиларнинг ўзлаштирган билимларини мустақил равишда амалий машғулотларда қўллашни назарда тутувчи аниқ топшириқ ва машқларни кўпайтириб, бу борада амалиётдаги ўзгаришларни инобатга олган ҳолда илғор инновацион педагогик технологияларга асосланган махсус машқлар, масалалар, топшириқлардан ўқув жараёнида самарали фойдаланишни йўлга қўйиш орқали тайёргарлик сифати янада оширилмоқда.

Тингловчиларда биринчи манбалар билан ишлаш ва зарур маълумотларни мустақил равишда ўзлаштириш қобилиятларини шакллантириш ҳамда ривожлантириш мақсадида ўқув гуруҳлари, мутахассислик йўналишлари ўртасида илғор педагогик технологияларни назарда тутувчи беллашув ва мусобақалар, викторина, уларнинг илмий-амалий баҳс ва мунозараларда фаол иштирокини таъминловчи “*давра суҳбати*” ва бошқа илмий-амалий тадбирларнинг тизимли ҳамда мақсадли ўтказилиши назарда тутилади.

Жанговар тайёргарлик цикли томонидан Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Конструкторлик бюроси ва тажрибавий ишлаб чиқариш илмий-техник маркази билан ҳамкорликда электрон тир мажмуасининг барпо этилиши тингловчиларнинг жанговар шайлигини оширишда самара бермоқда. Бир вақтнинг ўзида 1000 дан ортиқ тингловчига узлуксиз хизмат кўрсата оладиган ушбу мажмуа ўқотар қуролни қўллаш билан боғлиқ реал воқеликни ўзида мужассамлаштирган ҳолда, хизмат фаолияти ва ностандарт вазиятларда қисқа муддат ичида нишонни юқори аниқликда забт этиш учун зарур бўладиган жиҳатларни шакллантиришга хизмат қилади.

Ҳозирги пайтда илғор пед-технологиялар таълим-тарбия жараёнига жорий этилди, жумладан ўқув амалий машғулотларида фойдаланиш учун интерфаол панеллар, планшет, бодикамералар ҳамда бошқа зарур техникалар тадбиқ этилди. Институтда маънавий-маърифий ишларни **“Ватанга ва халққа садоқат билан хизмат қилиш – олий бурчимиз!”** концептуал ғояси асосида ташкил этиш, тингловчиларнинг маънавий-руҳий тайёргарлигини ошириш, фаол ҳаётий позицияси, интеллектуал

салоҳиятини, она Ватан тақдирига бўлган масъулиятини мустаҳкамлаш, ғоявий ва ахборот хуружларига қарши иммунитетни кучайтириш, уларнинг фуқаролик бурчи ва конституцион мажбуриятларини садоқат ва фидойилик билан виждонан бажаришга йўналтириш бўйича бир қатор ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, давлат арбоблари, таниқли ижодкорлар, шоир ва ёзувчилар, ички ишлар органлари фахрийлари иштирокида “Ўзбекистон – жаҳон ҳамжамияти сафида”, “Коррупция – тараққиёт кушандаси”, “Соғлом турмуш тарзига риоя қилиш – соғлом ҳаёт гаровидир”, “Уч авлод учрашуви” каби қатор мавзуларда давра суҳбатлари ўтказилмоқда. Шунингдек, тингловчилар “Заковат” интеллектуал ўйини, “Энг яхши китобхон”, “Энг яхши саф қўшиғи” ҳамда “Деворий газеталар” кўрик-танловларида ҳам ўз истеъдодларини намойиш қилишмоқда.

Шунингдек, институтдаги хотин-қизлар ва фахрийлар кенгаши, ёшлар иттифоқининг бошланғич ташкилоти ва бошқа жамоатчилик тузилмаларининг фаолияти ҳам йўлга қўйилган. Тингловчиларнинг мунтазам равишда спорт билан шуғулланишлари учун зарур шарт-шароитлар яратилиб, турли спорт тўғараклари ташкил этилган. Институтимиз шахсий таркиби ва тингловчилари иштирокида мунтазам равишда самбо, миллий кураш, футбол, теннис, волейбол, бадминтон бўйича спорт мусобақалари ўтказилиб борилади. Сўнгги олти ой мобайнида касбий тайёргарлик факультети тингловчилари 12 турдаги мусобақаларда иштирок этиб, 38 та соврин, шундан 11 та олтин, 12 та кумуш, 9 та бронза медалларни қўлга киритдилар.

Фахр ва ғурур ила таъкидлаш лозимки, мамлакатимизда амалга ошириляётган ислоҳотларнинг дадил одимлари ўз аксини топаётган Малака ошириш институти билимли, она Ватанига содиқ ва хизмат бурчини бажаришга виждонан ёндашадиган, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишни ўзининг муқаддас бурчи ҳамда асосий мажбурияти деб биладиган, ўз касбининг етук кадрларини тайёрлаш учун асос-негиз бўлиб хизмат қилади. Шу боис ҳам Президент қарорлари, фармонлари ва кўрсатмаларини сидқидилдан бажариш, **янги Ўзбекистон келажаги учун яшаш ва меҳнат қилиш – юксак масъулият ва шарафдир.**

Илмий мақолалар

- Президентга Абдулла Ориповнинг меҳр ила эътирофи ва эъзози

Карим НОРМАТОВ,
ИИВ Малака ошириш институти профессори,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси.

ТАРИХИЙ НОЁБ ШЕЪР – БОҚИЙДИР, БОҚИЙ!

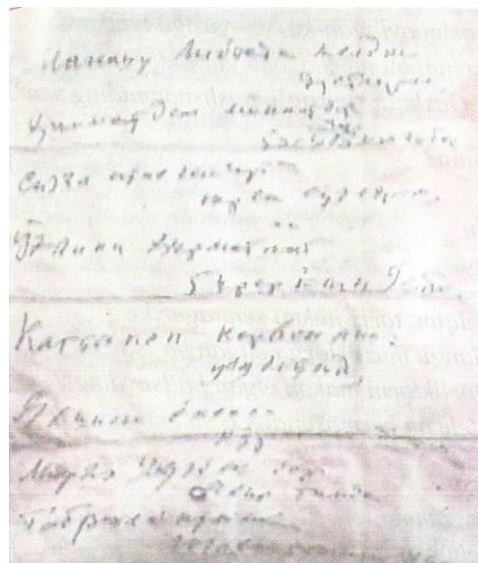
Хассос шоир Абдулла Орипов шунчаки ижодкор бўлмай, балки бутун борлиғи ила исёнкор бунёдкорлиги орқали улкан маҳорат ва садоқат билан қолиб, метин қалам тебратгани мўъжизанинг ўзику! *“Сизга, азиз муштарий, самимий ҳурматимиз рамзи сифатида ўзбек адабиёти ва маданияти ривожига улкан ҳисса қўшган, Ўзбекистон Қаҳрамони, Давлат мадҳияси муаллифи Абдулла Орипов таваллудининг 80 йиллигини нишонлаш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг қарорига биноан “Ўзбекистон – дилбар Ватаним” номли китобини тақдим этамиз”*¹, – деб қайд қилишди муаллифлар.

Академик олимларимиз – Акмал Саидов, Қаландар Абдурахмонов ҳамда шоир Ғулом Мирзо қаламига мансуб ушбу фундаментал китобга назар ташлар эканман, (“Академнашр”: НММ.,2021. – 480 б.) Ғулом Мирзонинг устоз Абдулла Орипов ҳақидаги айрим хотираларини келтираман. “1996 йили Амир Темур ҳазратлари таваллуд куни арафасида, яъни апрель ойининг илк кунларида интервью олиш учун устознинг ҳузурига бордим... Ўшандан буён орадан қарийб чорак аср вақт ўтибди. Бугун Абдулла Орипов орамизда жисман йўқ бўлса-да, руҳан барҳаёт. Устозни хотирлар эканман, ўша **азиз қўлёзма** эсимга тушиб қолди. Шахсий архивимни титкилаб уни топдим. Икки саҳифали қўлёзманинг охирги варағи сиртида Абдулла аканинг дастхати битилган қуйидаги сатрлар бор:

¹ Ўзбекистон – дилбар Ватаним. “Академнашр”. Т.: 2021. 480 б.

*Мана шу либосда келдим, дўстларим,
Ҳимматдан миннатдор, ўз-ўзимга бек.
Сизга аталгандир юксак сўзларим,
Ўглини ҳурматлаб тураркан Ўзбек.*

*Каттакон карвоннинг улуз йўлида
Яхшию ёмонни кўрайлик баҳам.
Мирзо Улуғбек бор ахир тилида,
Табриклаб қўяйлик Шавкатбекни ҳам¹.*

Оқсаройда жамулжам бўлган мустақилликни эълон қилиш ва ҳар томонлама мустаҳкамлаш, шунингдек, Соҳибқирон Амир Темур бобомиз номини Ватанга қайтаришдек масъулиятли ҳамда шарафли ишларга муносиб ҳисса қўшгани учун тарихий сессияда қатнашаётганлар орасида, Абдулла аканинг юқорида келтирилган шеърий икки – *даҳо тўртликда* алоҳида тилга олганидек, **Шавкатбек исмли инсон ҳам бор эди.**

Шу ўринда, аввалдан айтиб қўйишимиз керакки, ўша мисраларни ўқиганимиздаёқ, дарҳол хаёлимизга Президентимиз Шавкат Мирзиёев сиймоси келди. Нима учун деган саволга жавоб топиш учун мамлакатимиз раҳбарининг мустақиллик арафасидаги ва истиқлолнинг дастлабки йилларидаги қизғин ижтимоий-сиёсий фаолияти хусусида мухтасар фикр юритиш мақсадга мувофиқ, деб ўйлаймиз.

Атоқли ҳуқуқшунос олим Акмал Саидов қайд этганидек, замон талаблари асосида ишлаб чиқилган Ўзбекистон Олий Советига сайлов тўғрисидаги янги қонун асосида 1990 йил 18 февралда халқ депутатлари Ўзбекистон Олий Советига ўтказилган сайловда Тошкент шаҳар Қорасув сайлов округидан номзоди кўрсатилган Шавкат Мирзиёев депутат сифатида сайланган эди.

1991 йил 31 августдаги тарихий навбатдан ташқари сессияда қатнашгани ва энди Абдулла Ориповнинг қўлёзмасидаги *шеърий парчада қайд*

¹ Ўзбекистон – дилбар Ватаним. “Академнашр”. Т.: 2021. 305 б.

этилган инсон шахсини аниқлаш учун ўша мисраларни янада чуқурроқ талқин қилиш фурсати етди, деб ўйлаймиз. Шоир буюк Соҳибқироннинг номидан:

*Мирзо Улуғбек бор ахир тилида,
Табриклаб қўяйлик Шавкатбекни ҳам,
– демокдалар.*

Бу масаланинг моҳияти нима сабабдан айнан Мирзо Улуғбек исми-шарафига урғу берилгани замирида яширин, назаримизда.

Шу ҳолатга имкон қадар аниқлик киритишга уриниб кўрамиз. Модомики, Абдулла ака “Темур” шеърини 1993 йили ёзган бўлса, худди ўша давр-да, яъни 1992-1996 йилларда Президентимиз Шавкат Мирзиёев Тошкент шаҳрининг Мирзо Улуғбек тумани ҳокими лавозимида фаолият олиб борган.

Шундай қилиб, атоқли шоир Абдулла Орипов кейинчалик, яъни 1994–1995 йиллар оралиғида “Темур” шеърини янги бандлар билан тўлдириш мақсадида битган ўша тарихий қўлёзмадаги шеърини мисралар маъзига Президентимиз Шавкат Мирзиёевга ана шу хайрли ишлари учун эл-юртимиз номидан Соҳибқирон бобомиз тимсолида изҳор этилган миннатдорчилик сўзлари сингдирилган бўлса не ажаб!”¹.

Улкан сўз санъаткори, нодир истеъдод эгаси Абдулла Ориповнинг бетақрор ижоди ўзининг ҳаё-тийлиги ва адолатга йўғрилганлиги билан ўзбек адабиёти хазинасидан муносиб ва мустаҳкам ўрин олди. Ардоқли шоирнинг турмуш ўртоғи Ҳанифа Мустафоева “Эзгуликнинг умри боқий” мақоласида шундай қайд қилади:

Шоирни умрининг сўнггида ёлғизлик ва эътиборсизлик жуда қийнади. Доим халқ ва давлат ардоғида юрмаганми, бундан қаттиқ сиқилди. Анчайин хонанишин бўлиб қолди. Лекин шундай кунларда ҳам биргина Инсоннинг – ўша вақтларда мамлакатимизнинг Бош вазири бўлган Шавкат Мирзиёевнинг доимий йўқлаб туриши Абдулла акага эртанги кунга ишонч ва умид берарди. “Шавкат деган бир инсон бор-да, гайрати доим жўшиб туради, – деб кўп гапирарди Абдулла ака. – Кўзида, сўзида улкан меҳрни туюман”.

Абдулла ака давлат ишидан бўшаб, уйда ўтирганида ҳам ҳар Наврўзда, тугилган кун – 21 мартда, Давлат мадҳияси тасдиқланган кун – 10 декабрда бу Инсоннинг номидан табрикномалар, совға-саломлар

¹ Ўзбекистон – дилбар Ватаним. “Академнашр”. Т.: 2021. 307 б.

келарди. Буни кўрган шоирнинг қувончдан боши осмонга етар, баъзан кўзларига ёш олиб, “шу инсон бор экан, юким ерда қолмайди”, дердилар¹.

Академик Акмал Саидов ва шоир Ғулом Мирзонинг “**Сен баҳорни соғинмадингми?..**” номли китоби ҳам нодир истеъдод эгасининг абадий хотирасига муаззам соғинчномадир. Зеро, давлатимиз раҳбари эътироф этганидек: “*Бундай самимий ва дилбар шахс, халқимизнинг қалбини, юрагини ўлмас асарлари билан юксак пардаларда тараннум этиб келган ноёб ва бетакрор истеъдод эгаси камдан-кам топилади.*

...Буни ҳозирги янги еттиликда жуда ҳам сезиб, англаб турибмиз. Худдики, Хизр сифат шоир Абдулла Орипов орамизда, янги Ўзбекистонни барпо этишда қатнашиб, минбар шоир шеърлар ўқиётгандай туюлаверади.

Унинг илк тўрт томлигини олтмиш йилликда нашр қилдик. Мен тўртинчи бадий публицистик масъул муҳаррир бўлганман. Ҳозирги пайтда ўзбек ТВида Абдулла Орипов бадий фильми намойиш этилмоқда. У ҳақда афсонага айланган Абдулла Орипов тўғрисида илмий-назарий ва ижодий-амалий изланишлар давом этаверади...²

РЕЗЮМЕ

Атоқли шоирнинг ушбу шеъри парчасида ўта назокат ила “Шавкатбек” – Шавкат Мирзиёев номи келтирилади ҳамда Унинг Шоирга кўрсатган эътироф ва эътиборлари ушбу мақолада ифода қилинган.

В этом стихотворении известного поэта очень деликатно упомянуто имя “Шавкатбек” – Шавката Мирзиёева – признание и внимание Его, оказанное Поэту – выражены в этой статье.

In this poem by the famous poet, the name of “Shavkatbek” – Shavkat Mirziyoyev – is very delicately mentioned – His recognition and attention given to the Poet are expressed in this article.

**(“Халқ ва армия – бир тану бир жон”
журналининг 2024 йил 2-сонидан ижодий тарзда олинди).**

¹ Халқ сўзи. 2021 йил 18 март.

² Ўша газетадан олинди.

Farxod XOTAMOV,
IIV Malaka oshirish instituti kafedra boshlig'i,
siyosiy fanlar doktori (DSc)

**AMIR TEMUR SALTANATIDA QONUN USTUVORLIGI
INSONPARVARLIK TAMOYILLARINING ASOSI DEMAK**

Amir Temur butun bir **yangi** davr – Sharq uygʻonishining ikkinchi bosqichini yaratgan jahonshumul alloma boʻlgan. Maʼlumki, Sharq, Renessansining birinchi bosqichi IX asrning ikkinchi yarmidan XIII asr moʻgʻullar istilosigacha boʻlgan davrni oʻz ichiga oladi. Amir Temur va temuriylar esa Markaziy Osiyo va umumjahon sivilizatsiyasiga ulkan hissa qoʻshgan “Temuriylar Renessansi” davrini boshlab bergan. Uning tarixini oʻrganish uchun salkam qirq yilga yaqin tadqiqotlar olib borgan L.Kerenning taʼkidlashicha: “Bir tomonda qattiqqoʻl Temur tursa, ikkinchi tomonda ilm ahlini qutlab, himoyasiga oladigan Temur turardi; bir tomonda butun-butun shaharlarni zabt qiluvchi Temur boʻlsa, ikkinchi tomonda obidalar, madrasalar, anhorlar qurduruvchi va bogʻlar barpo ettiruvchi Temur turadi. Bu murakkab shaxs muarrixlar uchun ham jumboq boʻlib qolmoqda” deb yozgan [1. B. 35-36].

Mamlakatimizda Amir Temurning adolatli jamiyat barpo etish yoʻlidagi sa'y-harakatlari, uning bugungi davlatchiligimizni yangi mazmun bilan boyitishda tutgan oʻrni, davlat ishlarida vatanparvarlik va xalqparvarlik, halollik va adolat, sadoqat va diyonat kabi axloqiy tamoyillarni oʻrganishga jiddiy eʼtibor qaratilmoqda. Amir Temur merosini oʻrganish shuning uchun ham zarurki, u tuzgan adolatli saltanatda siyosat yuritish tajribasi hozirgi zamon taraqqiyotida gʻoyat muhim oʻrin egallaydi.

Sobiq Ittifoq davrida taniqli akademik Ibrohim Moʻminov Amir Temur adolatli siyosiy va axloqiy qarashlarni ilgari surgan sifatida obʼektiv yondashish kerakligini asoslab bergan. Ibrohim Moʻminov tomonidan “Amir Temurning Oʻrta Osiyo tarixida tutgan oʻrni va roli” risolasida oʻzbek matbuotida uzoq vaqtgacha Amir Temur siymosining ijobiy tomonlarini ochuvchi fikrlar koʻzga tashlanmadi. Olim oʻz asarida mamlakat siyosiy, maʼnaviy, ijtimoiy hayotidagi rolini toʻgʻri koʻrsatib, Amir Temurning shaxsini ulugʻlagan.

Amir Temur o‘z siyosati va amaliy faoliyatini insonparvarlik tamoyiliga tayanib olib borgan. Amir Temurni insonparvarlik tamoyillariga to‘liq, rioya qilib, siyosat yurgizganligi bir necha manbalarda keltirilgan. Amir Temurning tarixini o‘rganishda borasida fransuz tarixchisi Jan Pol Ru shunday yozadi: “Temurning O‘zi ikki asar yaratgan: xotiralar (Mazlufot) va qonunlar majmuasi – “Tuzuklardir” [2]. Sohibqiron o‘z siyosatda insonparvarlik tamoyillarni nazariy manba deb bilgan va ularga amal qilgan. Bunda Temur so‘zsiz ustozlarining maslahatlariga amal qilgan va qonun qoidalarning kengashlar yordamida ishlab chiqib tasdiqlagan. Bu haqda Temurni o‘zi shunday yozadi: “Men yigirma yoshga to‘lganimda sayohat qilmoqchi bo‘ldim. Lekin avval Shayx sayohatimga duoyi fotiha berib, belimga kamar bog‘lab, boshimga quloch kiygizdi va menga bir chig‘anoq uzuk tortiq qildi, uning ko‘zida “Rosti-rusti” so‘zlari yozilgan ediki, uning ma‘nosi haqqoniylik va odillik har qanday balodan xalos qiladi”, demakdir [3. B. 18].

Ibn Arabshoh Amir Temur tamg‘asidagi bu ilohiy so‘z ma‘nosiga to‘xtalib shunday yozadi: “Temur tamg‘asining naqshi “Rosti-rusti” bo‘lib, bu haqquy bo‘lsang, najot topasan demakdir”, deyiladi. Sharafiddin Ali Yazdiy esa Temur tamg‘asidagi bu sufiyona so‘zlarni “Xaq bo‘lsang, zafar topasan”, deb izohlaydi. Hatto, Amir Temur o‘zining davlat ramzini (muhrini) belgilashda ham tariqat ta‘limotiga amal qilganligi sezilib turgan. Chunki Sharafiddin Ali Yazdiyning qayd etishicha, Amir Temurning harakterli xususiyatlaridan biri – davlat, mamlakat, fuqarolarning g‘amxo‘rligi edi. Uning qoidasi “rasti-durusti” edi. Haqiqat – sihat-salomatlik, haqiqat - tartib, haqiqat - adolat, demakdir deb tushuntiradi. [4. B. 117]

Mavlono Alisher Navoiy ham “Hayrat ul-abror” asarida “Rosti-rusti”, haqida to‘xtalib, avvalo borliq, uyi shu to‘g‘ri ustunlar bilan tik va ular qorong‘u uy burchagidan tushib turuvchi nur va jami majlisni bezatuvchi ekanligini yozadi. Navoiyning yozishicha, Sulaymon ham, podshoh haq payg‘ambarlikka erishib, butun mavjudot uning tasarrufida bo‘lgan. Insondan boshlab dev, pari, hayvon, xullas chumoligacha unga tobe, hatto shamol ham uning hukmiga qaragan. Bu ishlarning barchasi uning qo‘lidagi uzuk xususiyatidan sodir bo‘lgan [5. B. 205]. Lekin, Alisher Navoiy “Rosti-rusti”ni har qanday duodan ustun qo‘yadi va unga dunyoviylik, siyosiy boshqaruvda adolatlilik qiyofasini beradi.

Amir Temur o‘z siyosatida adolat, haqqoniylik va odillikka tayanib ish tutgan. Chunki o‘z siyosatida haq, yo‘lini tanlagan Temur bundan boshqacha siyosat yurgizishi mumkin emas edi. U nimaiki qilsa shariat doirasida, musulmon fiqhi qoidalariga tayanib va umuman Islom ahkamlari bilan ish tutgan. Bu esa Temurning o‘z piri Abubakr Toybodiyning “rosti-rasti” ya’ni, “haqqoniylik va odillik har qanday balodan xalos qiladi”, deyilgan nasihatlarining amalga oshirilishidir. L.Lyangle va G.Vamberi, L.Kerenning asarlarida “rosti-durusti” boshqacha transkriptiyada “rosti-rusti” deb berilgan va haqiqat - xaloskor, ya’ni haqiqat xavf-xatardan xalos etadi, deb yozilgan. Fransuz tarixchisi L.Keren esa “rosti-rusti”ni - “Agar qalbing pok bo‘lsa, erkinsan” deb talqin qilgan. Temur butun umri davomida o‘zining ham ichki ham tashqi siyosatida bu buyuk hikmatga sodiq qolgan va xuddi shu “rosti-rasti”, ya’ni “haq bo‘lsang najot topasan” hikmatini Temur o‘z tamg‘asiga muhr sifatida o‘rnatgan.

Temurbekning tamg‘asidagi ikkinchi asosiy tushuncha qonun ustuvorligidir. Uning nazarida, avvalo, qonunlar adolatli va insonparvar bo‘lishi kerak va xalq, uchun manfaatli foyda keltirishi, uning ijtimoiy muhofazasini ta’minlashi zarur bo‘lishi kerak bo‘lgan. Lekin, ijtimoiy, siyosiy, madaniy kenglikni to‘la, hamma odamda bir xil amalga oshmasligini bilgan Temur bu ishda ma’lum darajada qattiqqo‘llikka asoslanib ish ko‘rgan. Chunki ijtimoiy tengsizlik mavjud bo‘lgan har bir jamiyatda qonun, saltanat to‘ra - tuzugi va shariat qoidalarining buzilishi mumkinligini Temur tushungan. Shuning uchun ham u “men fuqaroni qo‘rqinch va umidda tutdim”, degan gaplarini bekorga aytmagan. Ryui Gonzales de Klavixo, “Samarqandda qonunga qattiq rioya qilinar edi, shuning uchun ham hech kim sen’orning (Amir Temurning) buyrug‘isiz birovga tazyiq o‘tkazolmaydi va qanday bo‘lmasin kuch ishlata olmaydi” deb yozgan [6. B. 139]. Qonunlarga faqat markazda emas, balki bo‘ysundirilgan mamlakatlarning hududlarida ham rioya qilingan. Bu muammo borasida Amir Temurning alohida o‘z qoidasi bo‘lgan, unda yozilishicha: “Tobe’ mamlakatlarning aholisi kutilmagan hodisalardan, qatldan, zo‘ravonlik va asirlikdan himoya qilinsin. Ularning mulki talon-tarojlikdan saqlansin” deb farmon bergan.

Qonun ustuvorligi Amir Temur davrida shunday bo'lganki, jinoyatga tortiluvchining aybi faqat to'rt guvoh oldida isbot qilingandan keyingina uning ustidan hukm chiqarilgan.

Amir Temur, fan va madaniyat taraqqiyoti – jamiyatning ma'naviy asosi ekanligini o'z harakatlari orqali amaliy jihatdan ko'rsatib bergan. Jumladan, o'zi asos solgan markazlashgan davlat hududida madrasalar, maktablar qurdirtdi, ilm bilan shug'ullanuvchi o'qituvchilar uchun nafaqalar tayinladi, xalqqa bir qator qulay imkoniyat va sharoitlarni yaratib bergan. Bu bilan nafaqat adolatli va oqilona davlatni boshqarish salohiyatini, qolaversa, mamlakat hududida axloqiy tamoyillarni qaror toptirishda ham katta namuna sifatida tarix sahifalaridan joy olganligini aytish zarur.

Amir Temur insonparvarlik tamoyillariga davlatni idora qiladigan siyosiy tamoyil sifatida emas, balki uni xalqqa eng yaqin va ma'qul bo'ladigan qoida ekanligi uchun siyosiy boshqaruvda qo'llagan. Temur davlatning obro'si, sharafi, manfaati borasida g'oyat qattiqqo'l bo'lgan. U bunday paytlarda o'zini ham, o'g'il va nevaralarini ham harbiy boshliqlarni ham ayamagan. U davlat ishlarida g'oyat mustahkam sobit va barqaror turgan.

Alisher Navoiy ham o'zining "Majolis un-nafois" asarida Temurning davlatni boshqarish uslubi haqida to'xtalib, "Temur farmonlarini bajarmaganlar, kayfu-safoni o'ziga kasb qilib olganlar qattiq jazolanar edi" deb yozgan [7. B. 86].

Haqiqatdan ham fransuz tarixchisi L.Keren ta'kidlaganidek "Temur dahshatli sarkarda, shu bilan birga buyuk tashkilotchi, san'atkor va olimlar rahnamosi, moziy yo'rig'ini o'zgartira olgan shaxslarga yo'ldosh, sehriga ega bo'lgan kishidir" deganda mutlaqo haq bo'lgan [0. B.40].

Sohibqiron tomonidan odamlarga nisbatan adolat yuzasidan hamma vaqt kechirimli va mehr-shafqatli bo'lish va qo'lidan kelgan barcha yaxshiliklarni ayamaslik yo'li bilan ularni axloqqa zid bo'lgan yomon illatlardan qutqarib olishga doimo harakat qilgan. Amir Temur turli mamlakatlarning aholisini yo'l-yo'riqqa solish va maosh tayinlashda, avliyolar va din pershvolaring mozorlarini tuzatish, vaqf va nazr ishlarini tartibga solishda ham Tuzuklari ya'ni, qonunlari asosida ish yuritgan. Bu qonunga binoan fath etilgan davlat sipohiyarlari o'z ixtiyorlari birlan uning panohiga kelsalar Temur ularni navkar qilib olgan. Shu davlatlarning raiyati yomon hodisalardan, qatl etilishdan, asiru

band etilishdan muhofaza qilingan. Ularning molu mulki, buyumlari talon-taroj qilinmagan. O'sha mamlakatlardan olinadigan o'lja, soliqlar, miqdori aniq hisobga olingan. Sayyidlar, ulamo, mashoyix, fuzalo, akobirlar aziz tutilgan. Temur, ayniqsa, dehqonlar hayoti bilan yaqindan shug'ullanib, ularga shart-sharoitlar yaratib berishni amirlardan talab qilgan. Faqiru miskin, biron kasb qilishga ojiz, shol-ko'rlarga nafaqa belgilagan.

Tahlillarga ko'ra, Amir Temur adolatli hukmdor sifatida o'zining tajribalari va falsafiy qarashlarini "Temur tuzuklari" asarida aks ettirgan bo'lib, ushbu asarning axloqiy mazmunini ilmiy tadqiq etish o'zbek milliy axloq falsafasini rivojlantirish jarayonida katta ahamiyatga ega deb ta'kidlash mumkin.

Amir Temur do'stu-dushmanga muomala qilish bobida chuqur mulohaza yuritgan. "Menga hasad qilib, o'ldirishga qasd qilgan kishilarga shunchalik sovg'a-in'omlar berib, muruvvatu ehson ko'rsatdimki, bu yaxshiliklarni ko'rib, xijolat teriga g'arq bo'ldilar..." deb qayd etadi Amir Temur o'z tuzuklarida [9. B. 90].

Xulosa qilib aytganda, Amir Temur qaysi bir mamlakatni zabt etmasin, bu yerlarda adolat va ma'rifat ishlarini rivojlantirishga amirlar, hukmdorlarining diqqat-e'tiborlarini jalb qilgan. Shuning uchun ham Temurni qachonlardir o'ta zolimlikda ayblagan tarxchilarning fikrlarini, bugungi kunning manbalarga tayangan, haqqoniy tadqiqotlari buning aksini ko'rsatib bermoqda. Amir Tyemurning siyosiy faoliyatida va qarashlarida yomonlik emas yaxshilik, urush emas tinchlik, bosqinchilik, talon-tarojlik emas, tejamkorlik kabi tomonlari ustun turgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Л.Карен, А. Саидов. "Амир Темур ва Франция". Тошкент, Адолат. 1996.
2. Roux I.P. Tamerlane. 1994 p² 344.
3. Темур тузуклари. Т.: Фан ва технология. 2014.
4. Шарафиддин Али Яздий. "Зафарнома". Т.: 1996.
5. Алишер Навоий. "Ҳайрат ул-аброр". Мукаммал асарлар тўплами. Т.: 2006.
6. Руи Гонсалес де Клавихо. Самарқанддаги Амир Темур саройига саёҳат кундалиги (1403-1406 йиллар). Русчадан О.Тоғаев таржимаси Санъат. 1990.

7. Алишер Навоий. “Мажолис ун-нафоис”. 12-том. Т.: 2006.
8. Темур тузуклари. Т.: Фан ва технология. 2014.
9. Ўша асар.

REZYUME

Ushbu maqolada Amir Temur saltanatidagi qonun ustuvorligi insonparvarlik tamoyillarning asosi. Amir Temur davlat boshqaruvida qonun ustuvorligini insonparvarlik qoidalarining nazariy manbasi deb bilgan. Davlat ishlarini muvafaqiyatli boshqarishida va adolatli qarorlar qabul qilishida kengashlarning o‘rni katta bo‘lgan.

В данной статье верховенство закона в царстве Амира Темура является основой гуманитарных принципов. Амир Темур считал верховенство закона в государственном управлении теоретическим источником гуманитарных правил. Советы играют большую роль в успешном управлении государственными делами и принятии справедливых решений.

In this article, the rule of law in the kingdom of Amir Temur is the basis of humanitarian principles. Amir Temur considered the rule of law in state administration to be the theoretical source of humanitarian rules. Councils have a great role in the successful management of state affairs and making fair decisions.

Олимжон СУБАНОВ,
Малака ошириш институти Юридик фанлар кафедраси
катта ўқитувчиси, подполковник

ОИЛАДАГИ ЗЎРАВОНЛИКНИНГ ЖИНОЙИЙ–ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ ВА ЎЗИГА ХОС ЖИХАТЛАРИ

Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг туб моҳиятида инсон ва унинг манфаатлари устувор ҳисобланади, кўзланган мақсадга эришишда ҳаётимизнинг ажралмас қисмига айланган оиланинг ўрни эса бекиёсдир. Жамиятдаги ҳар қандай иллатга қарши курашни оиладан бошласакки уни илдизи билан куришти мумкин. Зеро, Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 76-моддасида, Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда у жамият ва давлат муҳофазасидадир дейилган.

Конституциянинг 26-моддасида эса, ҳеч ким қийноққа солиниши, зўравонликка, бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки инсон кадр-қимматини камситувчи муомалага ёхуд жазога дучор этилиши мумкин эмаслиги белгилаб қўйилган¹.

Оиладаги зўравонлик деганда, зўрлик ишлатиб шахснинг ҳаёти, соғлиғи, жинсий эркинлиги, мулки ҳамда шахсий ҳаёт дахлсизлиги қарши содир этиладиган жиноят тушунилади. Бу борада Қ.Пайзуллаев “зўрлик ишлатиш орқали содир этиладиган жиноятлар деганда, зўрлик мақсадга эришиш воситасигина эмас, балки жиноят мотиви ҳам, элементи ҳам бўладиган жиноий қилмишлар тушунилади”², деб таъкидлайди.

Оиладаги зўравонликнинг жиноий-ҳуқуқий тавсифи мазкур турдаги зўравонлик ёки оила-турмуш доирасида содир этиладиган ҳуқуқбузарликларнинг жиноят-ҳуқуқий жиҳатдан қандай квалификация қилинишига боғлиқ. Шу жиҳатдан қаралганда оиладаги зўравонлик ҳам майда маиший низолардан тортиб оила-турмуш доирасидаги маъмурий ҳуқуқбузарлик, ҳатто жиноятга ҳам олиб келади.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексида 42 та ўринда “зўрлик” тушунчаси қўлланилган бўлса, шундан 2 та ҳолатда (98 ва 106-моддаларда)

¹ Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституцияси. <https://lex.uz/docs/6445145#6445716>.

² Пайзуллаев Қ.П. Зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар. – Тошкент, 2009. – Б. 13.

“ғайриқонуний зўрлик” атамасидан фойдаланилган. Мазкур 2 та ҳолат ҳам кучли рухий ҳаяжонланиш ҳолати билан боғлиқ. Зўрлик тушунчаси билан боғлиқ яна бир муаммо унинг қасддан содир этиладиган ва эҳтиётсизлик орқасидан содир этиладиган қилмишларга алоқадорлиги юзасидандир. Бу борада ҳам олимлар ўртасида ягона ёндашув мавжуд эмас. Бироқ, мазкур қараш Қ.Пайзуллаев томонидан танқид қилиниб, зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар эҳтиётсизликдан эмас, балки қасддан содир этилади¹, деган фикрни илгари суради. Шунингдек, бу фикр Л.Сердюк томонидан қўллаб қувватланади, унинг фикрича, айбнинг эҳтиётсизлик шаклида содир этиладиган жиноятлар учун зўрлик хос эмас².

Бизнингча ҳам зўрлик тушунчаси фақат қасддан содир этиладиган қилмишларга нисбатан қўлланилади. Зотан, бирор шахсга зўрлик ишлатиб, унга зўрлик ишлатилаётганини билмаслик мумкин эмас. Шахс, албатта, қилмишининг ижтимоий хавфлилик хусусиятини англайди ва шундай қилмишни содир этишни истайди.

Оиладаги жиноятлар деганда оилада унинг бир аъзоси бошқа аъзоларга қарши содир этувчи жиноятлар тушунилади. Бунда эр-хотин ўртасидаги муносабатлар юридик жиҳатдан қонунийлаштирилган ёки қонунийлаштирилмаганлиги аҳамиятга эга эмас.

Оилада ҳар хил (ғаразгўйлик, жинсий ва бошқа) жиноятлар содир этилади. Бироқ уларнинг орасида бир оила аъзоси бошқа оила аъзосига нисбатан зўрлик ишлатиб содир этадиган жиноятлар, шу жумладан фарзандқушлик ҳамда болаларга қарши бошқа жиноятлар кўпчиликни ташкил этади.

Маълумки, жиноят қонунчилигида “оиладаги зўравонлик” жинояти мавжуд эмас. Юқорида қайд этилганидай оиладаги зўравонлик бу ижтимоий-ҳуқуқий тушунча ҳамда ижтимоий-ҳуқуқий муаммо.

Оилада зўравон шахс хатти-ҳаракатларини жиноят-ҳуқуқий жиҳатдан баҳолаганда асосан қуйидаги жиноятлардан бири билан қилмишни квалификация қилиш мумкин: қасддан баданга оғир (104-модда), ўртача оғир (105-модда) ёки енгил (109-модда) шикаст етказиш, кучли рухий ҳаяжонланиш ҳолатида қасддан баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст

¹ Пайзуллаев Қ.П. Зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар. –Т., 2009. –Б.18.

² Сердюк Л.В. Насилие: криминологическое и уголовно-правовое исследование. –М., Юрлитинформ, 2002. –С.14.

етказиш (106-модда), қийнаш (110-модда), ўлдириш ёки зўрлик ишлатиш билан кўркитиш (112-модда), жиноий равишда ҳомила тушириш (аборт), (114-модда), аёлни ўз ҳомиласини сунъий равишда туширишга мажбурлаш (115-модда), хавф остида қолдириш (117-модда), номусга тегиш (118-модда), жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш (119-модда), аёлни жинсий алоқа қилишга мажбур этиш (121-модда), вояга етмаган ёки меҳнатга лаёқатсиз шахсларни, ота-онани моддий таъминлашдан бўйин товлаш (122-123-моддалар), никоҳ ёши тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш (125¹-модда), тиланчилик қилиш (127¹-модда), одам савдоси (135-модда), аёлни эрга тегишга мажбур қилиш ёки унинг эрга тегишига тўсқинлик қилиш (136-модда) ва бошқ.

Қайд этиш керакки, оиладаги зўравонликда ифодаланадиган қилмишлар субъектив томондан айбнинг тўғри қасд шаклида амалга оширилади. Шунингдек, унинг мотиви рашк, ўч олиш, жинсий устунликни намоён этиш каби мотивлар билан содир этилади.

Оиладаги зўравонлик билан боғлиқ жиноятлар ижтимоий хавфлилигининг асосий хусусиятларидан бири мазкур турдаги қилмишлар – тажовуз объектининг жамиятдаги энг асосий институтлардан бири, оиланинг барқарорлиги, соғломлиги, ундаги оила аъзоларининг соғлиғи, шаъни ва кадр-қимматини муҳофаза қилишга қаратилган ижтимоий муносабатлардан иборатлигини билан изоҳланади.

Умумий кўринишда оиладаги зўравонликни қуйидагиларга ажратиш мумкин: аёлларга нисбатан зўравонлик; болаларга нисбатан зўравонлик; қариндошларга нисбатан зўравонликдир. Оиладаги жиноий зўравонликнинг келтириб ўтилган таърифлари бир шахснинг иккинчиси устидан унинг соғлиғи ёки ҳаётига зарар етказиш мақсадини кўзда тутиб, унинг ихтиёрига қарши қасддан жисмоний куч ишлатишига келиб тақалади.

Шуни ҳисобга олганда, тадқиқот предметини оилада зўрлик ишлатиш биринчи ўринда турадиган шахсга қарши жиноятлар ташкил этади. Бу, энг аввало, ЖКнинг Махсус қисмининг “Ҳаётга қарши жиноятлар” деб номланган I бобидан ўрин олган жиноят таркибларидир. Бунда биз қуйидаги омилларни ҳисобга олдик. Ижтимоий хавфлилиқ даражаси айниқса баланд бўлган жиноятлар қасддан одам ўлдириш (ЖКнинг 97-

моддаси) ва қасддан одам ўлдиришга суиқасд қилиш ҳамда қасддан баданга оғир шикаст етказиш (ЖКнинг 104-моддаси)дир. Мазкур жиноятлар аксарият ҳолларда муайян умумий қонуниятлар билан тавсифланади ва ЖКнинг 15-моддасига мувофиқ оғир ва ўта оғир жиноятлар тоифасига киритилган.

Жиноятларнинг мазкур гуруҳига бизнингча номусга тегишни ҳам киритиш ўринли бўлади. ЖКнинг Махсус қисми “Шахсга қарши жиноятлар” деб номланган биринчи бўлимида “Жинсий эркинликка қарши жиноятлар” деб номланган IV боб алоҳида ажратилган бўлиб, унга номусга тегиш жинояти (ЖКнинг 118-моддаси) ҳам киритилган.

Худди шундай оилада шахсга қарши зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар – кучли руҳий ҳаяжонланиш ҳолатида қасддан одам ўлдириш (98-модда), онанинг ўз қақалоғини қасддан ўлдириши (99-модда), зарурий мудофаа чегарасидан четга чиқиб, қасддан одам ўлдириш (100-модда), ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлашнинг зарур чоралари чегарасидан четга чиқиб, қасддан одам ўлдириш (101-модда), ўзини ўзи ўлдириш даражасига етказиш (103-модда), қасддан баданга ўртача оғир шикаст етказиш (105-модда), кучли руҳий ҳаяжонланиш ҳолатида қасддан баданга оғир ёки ўртача оғир шикаст етказиш (106-модда), зарурий мудофаа чегарасидан четга чиқиб, қасддан баданга оғир шикаст етказиш (107-модда), ижтимоий хавфли қилмиш содир этган шахсни ушлашнинг зарур чоралари чегарасидан четга чиқиб, баданга қасддан оғир шикаст етказиш (108-модда), қасддан баданга енгил шикаст етказиш (109-модда), қийнаш (110-модда), ўлдириш ёки зўрлик ишлатиш билан кўрқитиш (112-модда), жинсий эҳтиёжни зўрлик ишлатиб ғайритабиий усулда қондириш (119-модда), аёлни жинсий алоқа қилишга мажбур этиш (121-модда), одам ўғрилаш (137-модда), зўрлик ишлатиб ғайриқонуний равишда озодликдан маҳрум қилиш (138-модда) тадқиқ этилиши мумкин, аммо мазкур ишда улар ё биз танлаган тадқиқот объектини тўлдиради, ё унинг чегарасидан ташқарида қолади. Айни ҳол шу билан изоҳланадики, биринчидан, номлари зикр этилган жиноятларнинг аксарияти шахсга қарши зўрлик ишлатиб содир этиладиган барча жиноятлар орасида жуда кичик улушни ташкил этади (масалан, 103, 110-моддалар), иккинчидан, уларнинг аксарияти ижтимоий хавфлилик

даражаси унча баланд эмаслиги билан ажралиб туради, учинчидан, уларнинг бир қисми шу даражада бетакрор хусусиятга эгаки, уларни криминологик жиҳатдан алоҳида тадқиқ этиш талаб этилади (масалан, одам ўғрилаш ва зўрлик ишлатиб ғайриқонуний равишда озодликдан маҳрум қилиш). Бундан ташқари, кўрсатилган жиноят турларининг айримлари ўта латентлик билан тавсифланади, статистик жиҳатдан яхши таъминланмаган ва махсус профилактика чоралари тизимини ишлаб чиқиш ва қўллашни доим ҳам талаб этавермайди.

Айни вақтда, шуни назарда тутиш лозимки, расмий статистика “одам ўлдиришлар” бўлимида бир нечта жиноят таркибларини бирлаштиради: 97- модда (қасддан одам ўлдириш ва унга суиқасд қилиш), 98-модда (кучли руҳий ҳаяжонланиш ҳолатида қасддан одам ўлдириш) ва онанинг ўз чақалоғини қасддан ўлдириши (99-модда).

Жиноят ҳуқуқи назариясида жиноят содир этиш босқичлари фарқланади. Улар ичида *суиқасд қилиш* жинойий тажовузнинг бошланганлигини, бироқ жиноят содир этаётган шахснинг иродасига боғлиқ ёки боғлиқ бўлмаган ҳолда охирига етказилмаслигини англатади.

Юқорида қайд этилганларга кўра Бош қомусимизда нафақат жинойий тажовузнинг бошланиши, балки тажовузнинг ўзиёқ энг оғир жиноят сифатида белгиланиши инсон ҳуқуқ ва эркинликлари, хусусан инсоннинг яшаш ҳуқуқини конституциявий мақомда муҳофаза қилишга хизмат қилади.

Шу жиҳатга кўра Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституцияси 25-моддасидаги “Инсон ҳаётига **суиқасд қилиш** энг оғир жиноятдир” жумласини қуйидагича ўзгартириш мақсадга мувофиқ:

“25-модда. “Инсон ҳаётига **тажовуз қилиш** энг оғир жиноятдир”.

Юқоридагиларга кўра, оилавий зўравонликка қарши курашда ҳар бир шахс масъул эканлигини, шахснинг шаъни қадр-қиммати доим қонун ҳимоясида эканлигини ва қонунчиликда унга берилган ҳуқуқ қаерда бошланиши ва қаерда тугаши лозимлигини асло унутмаслиги лозим. Зеро, ҳар бир инсон яшаш, эркин бўлиш ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқларига эгадир.

Хотин-қизларга нисбатан тазйиқ ва зўравонлик натижасида вужудга келадиган низоларнинг сабабларини ўрганиш ва олдини олиш мақсадида

суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимлари амалиётида оиладаги зўравонликка қарши курашиш малакаси ва кўникмасини ошириш мақсадида бу тоифадаги кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш курслари ўқув режа ва дастурларига “Тазйиқ ва зўравонликдан жабр кўрган хотин-қизлар билан ишлаш” мавзусини киритиш мақсадга мувофиқ.

РЕЗЮМЕ

Мақолада оиладаги зўравонликнинг жиноий-ҳуқуқий тавсифи, оилада зўрлик ишлатиб содир этиладиган жиноятлар тушунчаси, Ўзбекистон Республикасининг янги таҳрирдаги Конституциясига таклифлар ва олимларнинг фикрлари ҳамда ўрганилган тадқиқот натижаларининг амалий мисоллари билан ёритилган.

В статье раскрыты уголовно-правовая характеристика семейного насилия, понятие преступлений, связанных с насилием в семье, рассмотрены предложения внесенные в новую редакцию Конституции Республики Узбекистан, мнения ученых, а также практические примеры результатов исследований.

The article reveals the criminal legal characteristics of domestic violence, the concept of crimes related to domestic violence, considers proposals made to the new edition of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the opinions of scientists, as well as practical examples of research results.

Рустам ДЖУРАБАЕВ,
*преподаватель кафедры боевой подготовки Института повышения
квалификации МВД, подполковник*

НЕКОТОРЫЕ ЗНАЧЕНИЯ ТАКТИКИ ЗАДЕРЖАНИЯ РОЗЫСКИВАЕМЫХ ПРЕСТУПНИКОВ

Одним из необходимых средств борьбы с преступностью является своевременное задержание лиц совершивших общественно-опасное деяние и скрывающихся от следствия и суда. Это средство имеет важное значение в реализации принципа уголовного процесса о неотвратимости наказания лиц совершивших преступление.

Следует отметить, что научные исследования по совершенствованию розыска лиц, совершивших преступления, проводится в ведущих научных центрах и высших образовательных учреждениях мира. Подобные исследования проводятся в таких научных учреждениях как: National Institute of Justice (США), Ecole nationale superieure des officiers de police (Франция), National Research Institute of Police Science (Япония), National University Australia (Австралия), University of Toronto (Канада), Peking University (Китай), Tel Aviv University (Израиль), Московском университете МВД Российской Федерации (Россия), Академии МВД Республики Беларусь, Академии МВД Республики Таджикистан, а также в Академии МВД Республики Узбекистан[1, с.32].

С точки зрения криминалистической тактики, задержание разыскиваемых преступников имеет большое практическое значение. Процесс задержания осуществляется посредством алгоритма последовательных действий и применения, использования тактических приемов, знание которых гарантирует успешную реализацию целей уголовного преследования[2, с.30]. Тактику задержания должен знать и умело применять каждый сотрудник правоохранительных органов ответственный за розыскную деятельность и установление местонахождения скрывающихся преступников объявленных в розыск.

Задержание разыскиваемых преступников можно представить как комплексную технологию реализующую алгоритм действий сотрудников

осуществляющих розыск преступников. В законодательных актах оно применяется для обозначения процесса задержания разыскиваемых, в зависимости от видов розыска (государственный, межгосударственный или международный) каждый из которых специфичен по своей правовой природе, основаниям и порядку осуществления[3, с.65].

Среди зарубежных ученых фундаментальное исследование о розыске провел С.В. Бажанов. Он отметил, что в качестве объектов розыска, по общему правилу, могут выступать лишь установленные (известные) участники уголовного процесса, приобретшие необходимый процессуальный статус (подозреваемые, обвиняемые, подсудимые и осужденные), а не абстрактно лица, скрывшиеся от органов дознания, следствия и суда[6, с.25].

Н.В. Попков относительно задержания подозреваемого и обвиняемого как вида государственного принуждения, отмечает, что задержание обвиняемого имеет особые основания, цели, мотивы и условия. [7, с.4].

На основании вышеизложенных мнений ученых можно прийти к мнению, что тактика задержания разыскиваемых преступников является отдельным комплексным институтом криминалистики, определяющим тактические правила задержания скрывающихся преступников. Это имеет важное значение для практических работников осуществляющих розыскную деятельность, которые должны знать и уметь применять тактические приемы задержания разыскиваемых преступников.

Изучение мнений практических работников осуществляющих розыскную деятельность показало, что только часть сотрудников уголовного розыска обладают знаниями и практическими навыками тактики задержания обвиняемого, находящегося в розыске. Это свидетельствует об актуальности проведения необходимых исследований в сфере совершенствования тактических приемов задержания разыскиваемых преступников.

По мнению З.К. Жабборова несовершенство правового порядка задержания лиц, совершивших преступления выражается в неполной оснащенности правоохранительных органов современными техническими средствами и технологиями, позволяющими выявить и задержать лиц, совершивших преступление.

Также важное место занимает законодательная регламентация оснований и порядка задержания непосредственно влияющая на тактику его проведения, что способствует результативности и обеспечивает безопасность его участников.

А.В. Павлов отмечает, что основания для задержания разысканного обвиняемого базируются не на предположении о причастности его к совершению преступления, а на фактических данных, равных по своей юридической силе совокупности доказательств, достаточных для возбуждения перед судом ходатайства о заключении под стражу.

В сущности особенности задержания разыскиваемого преступника, с криминалистической точки зрения, представляет собой систему научно обоснованных рекомендаций о наиболее рациональном способе действий при осуществлении собственно задержания. Эти рекомендации имеют значение для алгоритма деятельности органов непосредственно осуществляющих задержание разыскиваемых посредством определенных тактических приемов.

Непосредственный процесс самого алгоритма включает в себя подготовку к задержанию, а именно изучение личности задерживаемого, изучение места задержания, определение времени задержания, составление плана задержания, подбора и распределения обязанностей сотрудников задействованных в задержании, их предварительный инструктаж, оснащение техническими средствами.

Непосредственное задержание разыскиваемого осуществляется с использованием криминалистических и оперативно-розыскных учетов и посредством взаимодействия, при задержании разыскиваемых другие структурные подразделения правоохранительных органов, общественные органы и граждане.

Выбор места задержания разыскиваемых и его предварительное изучение производятся для уменьшения тактического риска для сотрудников уголовного розыска органов внутренних дел на которых возложены задачи задержания. Место задержания должно быть максимально безопасным для сотрудников, осуществляющих задержание, и окружающих лиц. Должны быть созданы условия для обеспечения

возможности применения специальных и технических средств во время операции по задержанию разыскиваемых преступников.

Подготовительные мероприятия начинаются с предварительного изучения предполагаемого места задержания разыскиваемого преступника с целью оптимальной организации задержания. Это направлено на возможность свободной ориентации на месте, планирования расстановки участников задержания, определения пунктов предварительного наблюдения и разработки маршрутов движения и мест расположения сотрудников и транспортных средств.

На месте задержания разыскиваемых преступников возможно проведение некоторых организационно-тактических мероприятий. Так, в целях блокирования разыскиваемым преступникам возможных путей отхода можно на некоторых дорогах начать ложные ремонтно-восстановительные работы под видом представителей различных коммунальных служб, расставить вблизи места задержания сотрудников уголовного розыска, скрыто расположить автомобили с оперативными сотрудниками, которые по условному сигналу перекроют проезд.

Задержание разыскиваемых должно осуществляться в условиях, максимально невыгодных для них условий и наиболее благоприятных для задерживающих сотрудников уголовного розыска.

Время задержания выбирается с учетом возможности обеспечения безопасности участникам захвата и посторонним гражданам, внезапности задержания для преступников, возможности захвата с минимальным сопротивлением задерживаемых.

Состав группы формируется с учетом количества преступников, степени их опасности, вооруженности и предполагаемого развития ситуации при задержании. В любом случае группа захвата должна иметь численное преимущество. Количество членов группы захвата набирается из расчета 2-3 сотрудников уголовного розыска на одного разыскиваемого преступника. Целесообразно разделение функциональных ролей членов группы задержания.

По мнению О.А. Агеева содержание криминалистического обеспечения задержания, его нормативную основу составляет описание элементов криминалистической характеристики, понятие

криминалистической операции по задержанию подозреваемых и следственные ситуации, определяющие тактику проведения задержания. Также Т.А. Ткачук определяет, что в качестве основания для задержания разыскиваемого лица может быть запрос (форменное извещение) о его розыске, полученный по каналам срочной связи Интерпола или Генерального секретариата.

Исходя из вышеизложенного, теоретические и практические аспекты задержания разыскиваемых преступников, зависит от знания и умелого использования правовых и прикладных основ тактики их задержания и реализации алгоритма проводимых уголовно-процессуальных действий, криминалистического обеспечения, разработанного плана задержания. Тактика задержания предполагает готовность сил и средств участвующих в задержании правоохранительных органов и должностных лиц, их умении тактически грамотно применять имеющиеся в арсенале приемы тактики задержания, в том числе и вооруженных преступников, реализовать поставленные задачи, организовать эффективное взаимодействие. Для оптимизации применяемой тактики задержания разыскиваемых необходимо учитывать и строго придерживаться предусмотренных уголовно-процессуальным и оперативно-розыскным законодательством норм, а также знать и обладать навыками своевременного, умелого применения тактических приемов задержания, оперативных возможностей правоохранительных органов в реализации данной тактики задержания.

ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТЕРАТУРА

1. Матчанов А.А. Уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты совершенствования розыска лиц, совершивших преступления: Автореф. дис. ...д-ра юрид. наук (DSc). – Т., 2019. – 65 с.
2. Казанцев Д. А. Задержание в системе криминалистической тактики / Д. А. Казанцев // Сборник материалов криминалистических чтений. – 2011. – № 7. – С. 30–31.
3. Матчанов А.А. Уголовно-процессуальные аспекты розыска лиц совершивших преступления. Монография. – Т. Академия МВД Республики Узбекистан, 2014. – 121 с.

4. Бажанов С. В. Учение о розыске (уголовно-процессуальные, криминалистические и оперативно-розыскные аспекты): монография. – М.: Юрлитинформ, 2017. – 168 с.

5. Попков Н. В. Задержание подозреваемого и обвиняемого как вид государственного принуждения: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Нижний Новгород, 2007. – 24 с.

6. Жабборов З.К. Совершенствование практики применения уголовно-правовых норм, касающихся причинения вреда при задержании лица, совершившего общественно опасное деяние (На примере деятельности органов внутренних дел): Автореф. дис. ... д-ра философии (PhD). – Т., 2019. – 52 с.

7. Выонг Тханг Лонг Организационные и тактические основы задержания при расследовании преступлений в Социалистической Республике Вьетнам и Российской Федерации: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2016. – 23 с.

8. Павлов А. В. Задержание обвиняемого, находящегося в розыске: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Омск, 2009. – 26 с.

9. Агеев О. А. Криминалистическое обеспечение задержания лиц, подозреваемых в совершении преступлений в сфере экономики: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Тюмень, 2011. – 19 с.

10. Ткачук Т.А. Научно-техническое обеспечение розыскной деятельности в уголовном процессе России: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Владимир, 2011. – 42 с.

РЕЗЮМЕ

Мақолада қидирувдаги жиноятчиларни ушлаш тактикаси, унинг жиноят учун жиной жавобгарликнинг муқаррарлиги тамойилини таъминлаш ҳамда мамлакатда жамоат хавфсизлиги ва тартибини таъминлашга қаратилган криминалистиканинг амалий йўналишлари ва зарур воситаларидан бири сифатидаги аҳамияти илмий таҳлил қилинган. Жиноят-процессуал тартибининг зарур шартларига ва яширинган жиноятчиларни ушлашнинг криминалистик тактикасига риоя қилинган

ҳолда қидирувни амалга оширувчи органларнинг ҳаракатлари алгоритми белгиланди.

В статье проведен научный анализ тактики задержания разыскиваемых преступников, его значения, как одного из практических направлений и необходимых средств криминалистики, направленных на обеспечение принципа неотвратимости уголовной ответственности за совершенное преступление и обеспечение общественной безопасности и порядка в стране. Определен алгоритм действий органов осуществляющих розыск посредством соблюдения необходимых условий уголовно-процессуального порядка и криминалистической тактики задержания скрывающихся преступников.

The article provides a scientific analysis of the tactics of detaining wanted criminals, its significance as one of the practical directions and necessary means of criminology aimed at ensuring the principle of the inevitability of criminal liability for a crime and ensuring public safety and order in the country. An algorithm for the actions of the authorities carrying out the search has been determined by observing the necessary conditions of the criminal procedural order and forensic tactics for detaining hiding criminals.

Сардор САКИЕВ,
ИИВ Малака ошириш институти кадрлар бўлими катта инспектори, майор

**ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИ ХОДИМЛАРИ
ФУҚАРОЛАР БИЛАН МУОМАЛА МАДАНИЯТИНИНГ
ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ**

Сиёсий-ҳуқуқий нуқтаи назардан давлатга «халқ хоҳиш-иродасини ифода этадиган орган» деб таъриф берилади. Давлатни ким шакллантиради? Халқ ва унинг мухтор вакиллари. Бинобарин, давлат ва унинг органлари аввало кимга хизмат қилиши керак? Албатта, халққа, турли мансаб эгаларига овоз берган ва ишонч билдирган фуқароларга.

Шу маънода, халқимиз давлат хизматидан рози бўлишга ҳар томонлама ҳақли ва муносибдир.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

Янги Ўзбекистоннинг кучли демократик бошқарув тизимидаги ташвиқот ишлари натижаси ўлароқ, давлатимиз кучли тамойиллар асосида қурилгани том маънода изчил, халқчил ва демократик ҳокимият ҳисобланади. Бундай давлат ва жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий, сиёсий-ҳуқуқий ва маънавий-маърифий илдизлари бақувват ҳамда мустаҳкам бўлади. Ички ишлар органларини халқчил, профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан бирга ва ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича олиб борилаётган муҳим қўшимча чора-тадбирлар борасидаги асосий, яъни “Инсон қадрини учун” тамойилидир.¹ Унга кўра, ички ишлар органлари ходимлари давлатнинг юксак маънавий-ахлоқий фазилатларига эга, ўз бурчига содиқ, ватанпарвар ва халқпарвар вакили этиб тарбиялаш орқали аҳолининг чинакам розилигига эришиш, ходимларда хизмат вазифаларига ҳалол-пок, виждонан, Ватан ва халқ олдидаги бурчини чин дилдан ҳис этган ҳолда, юксак масъулият билан ёндашиш, жамиятда

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 20 январдаги “Ички ишлар органларини халқчил профессионал тузилмага айлантириш ва аҳоли билан янада яқин ҳамкорликда ишлашга йўналтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-10-сон қарори // <https://lex.uz/uz/docs/6364837>.

умумэътироф этилган одоб-ахлоқ нормаларига сўзсиз риоя қилиш туйғусини шакллантириш долзарб масалалар сифатида кўзда тутилган. Мана шундай ташвиқотлар натижасида ҳозирда мамлакатимизда давлат органлари фаолиятида очиқлик ва ошкоралик кузатилиб келинмоқда.

Бинобарин, сенатор, депутатлар, вазир ва ҳокимлар, барча органлардаги мансабдор шахслар ва ходимлар фуқаролар билан юзма-юз учрашиб, уларнинг муаммо ва ташвишлари билан қоғозбозликни четга сурган ҳолда, амалда жиддий шуғулланишмоқда. Шаҳар ва туман майдонларида ишловчи ходимларга ўз ҳудудларини доимий назоратда тутишлари шарт қилиб қўйилган бўлиб, ходимлар ўз навбатчилик ёки иш фаолияти жараёнларида, ҳудуддаги фуқаролар билан юзма-юз кўришиб, оиласининг аҳволи, қандай шароитда яшаётганликлари ва бошқа зарур маълумотларни тўплаб, улар юзасидан ташкилий ишларни амалга оширадилар. Халқ доимо замонга қараб ўзгаради, унинг талаблари ҳам ўзгаради. Президентимиз Ш.Мирзиёев таъкидлаганларидек: *“бугунги Ўзбекистон – кечаги Ўзбекистон эмас, бугунги халқимиз ҳам кечаги халқ эмас”*.

Ҳозирда халқ ахборотларнинг очиқлик ва шаффоф эканлигига ишонч ҳосил қилиб келмоқда, сабаби улар турли раҳбар ва мансабдорларнинг иш фаолиятига ҳолисона баҳо бермоқда, камчиликларни эса ошкора танқид қилмоқда, давлат органлари ходимлари билан очиқ мулоқот пайтида ўз муаммоларига ечим топиб келмоқдалар ва бу бизнинг миллий тараққиётимиз учун муҳим аҳамиятга эга, халқни ҳақиқат билан шакллантирмоқдамиз. *“Яхшидир аччиқ ҳақиқат, лек ширин ёлгон ёмон”*, дея Халқ шоири Эркин Воҳидов эътироф этган.

Ички ишлар орган ходимларининг касбий маданият қоидаларига¹ амал қилишлари доимо давлат органлар ва унинг раҳбарлари томонидан қаттиқ назорат қилинади, ушбу маданият қонунларига фуқаролар билан муомалада бўлиш шартлари тўғрисида ҳам мезонлар киритилган. Шу жумладан, ходимлар қайси лавозимни эгаллашидан қатъий назар, ходимларнинг одоб-ахлоқи ва хизматда ўзини тутиши, фуқаролар билан

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 20 январдаги ПҚ-10-сон қарорига 1-илова. 2-боб. Ички ишлар органларида касбий маданият қоидалари. // <https://lex.uz/uz/docs/6364837>.

мулоқотда хушмуомала, камтар ва босиқ бўлиши, ижтимоий келиб чиқиши, иқтисодий аҳволи ва бошқа омиллардан қатъи назар ҳеч бир шахс, гуруҳ ёки ташкилотнинг камситилиши ёки афзал кўрилишига йўл қўймаслик, бошқа миллат фуқароларининг анъана ва урф-одатларини ҳурмат қилиш, турли этник ва ижтимоий гуруҳ ва конфессияларнинг маданий ва бошқа хусусиятларини инобатга олиш, ижтимоий барқарорлик, миллатлар ва динлараро ҳамжихатликка кўмаклашиш, жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатларини тўлиқ, холисона ва ўз вақтида кўриб чиқиш, ўз вазифасини бажараётган даврда фуқаролар ва бошқа шахсларни камситмаслик, уларни ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини ҳисобга олиш, ички ишлар органларининг фаолияти тўғрисида жамоатчиликни хабардор қилишда расмий ва оммавий ахборот вакилларига ҳурмат билан муносабатда бўлиш, шунингдек, белгиланган тартибда уларнинг ишончли маълумотлар олишига кўмаклашиш; ўз хизматини халқ учун виждонан, ҳалол ва юксак профессионал даражада бажариш; расмиётчилик, сохтакорлик ва суистеъмолчиликка йўл қўймаслик, телефонда фуқаролар билан боғланиш маданиятига риоя этиши зарур ва мажбурийдир.

Очиғини айтганда, қонунларни бузиш ҳолати ходимларда кузатиладиган бўлса, давлат ва орган раҳбарлари томонидан оғир жавобгарликка тортилади. ИИВ хизмат ходимининг мамлакат олдидаги бурчлари жуда масъулиятли ҳисобланиб, ҳар бир ходим бунга англаб етиши лозим. Тарихда бизга маълумки, барча давлатларнинг асосини жамият, жамиятни эса фуқаролар ва шахслар ташкил этади, бундан кўриниб турибдики, мамлакатнинг ривожига ҳам унинг фуқароларига боғлиқ, агар фуқаролар хорликда ва зорликда яшашда давом этса, давлат парокандаликка учрайди, аксинча бўлса, давлатнинг ҳозирги аҳволи юксак ва келажаги порлоқ бўлади.

Ички ишлар органларида хизмат қилаётган барча ходимлар зиммасига қуйидагилар юклатилади:

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва қонунлари, Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис палаталарининг қарорлари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармон, қарор ва фармойишлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарор

ва фармойишларига амал қилиши, ИИВнинг норматив ҳужжатлари талабларини қатъий бажариш;

фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини, жисмоний ва юридик шахсларнинг мулкани, конституциявий тузумни ҳимоя қилиш, қонун устуворлигини, шахс, жамият ва давлатнинг хавфсизлигини таъминлаш, шунингдек, ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш ва профилактикаси йўлида фидойилик билан хизмат қилиши.¹

Мамлакатимизда инсон қадрни юқори поғоналарда турганлиги учун ҳам, ҳар бир давлат орган ходимлари учун фуқаролар ва шахслар билан ишлаш бўйича кўплаб қарорлар қабул қилинган. Ҳаёт тарзимизда учраб турувчи кўплаб нохуш вазиятлар фақатгина давлат органларининг хатолиги билан содир бўлмайди, давлат интизомларини бузувчи айрим шахслар орган ходимларини ҳурмат қилишдан очикчасига бош тортишлари кузатилиб туради, бунинг натижасида давлат орган ходимлари ўзининг кадр-қимматини поймол қилмаган ҳолда ўз орган раҳбариятига мурожаат қилиши зарур, сабаби давлат органи ходимларининг ҳам мамлакатимиз ривожига жуда катта ўринлари мавжуд. Шу билан бирга, орган ходимлари доимо ўз вазифаларини тўсиқларсиз амалга ошириш ҳуқуқига эга, чунки уларнинг вазифалари ва фаолиятларини олиб боришлари тўғрисида давлат томонидан расмий қарор қабул қилинган бўлиб, уларнинг вазифаларини бажаришда тўсқинлик қилган фуқаролар давлат томонидан жавобгарликка тортилиши қонунда белгиланган, шунингдек, бу орган ходимининг ҳақ-ҳуқуқларига киради.

Шубҳасиз, ходимнинг фуқаролар билан олиб борадиган муомала маданияти унинг бошлиғи ва раҳбарлари учун ҳам амал қилади. Ходим хизмат вазифасини бажаришда бевосита ва тўғридан-тўғри раҳбарга бўйсунди. Бошлиқ уларга бириктирилган ходимларга талабчан бўлиши унинг вазифасига юклатилган бўлади, шу жумладан, ходим ўз бошлиғини ҳурмат қилиши, унинг берган топшириқларини сидқидилдан амалга оширмоғи лозим бўлади.²

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентнинг 2023 йил 20 январдаги ПҚ-10-сон қарорига 1-илова. 3-боб. Ички ишлар органларида хизмат интизомига оид талаблар. Шахсий архив.

² Ўзбекистон Республикаси Президентнинг 2023 йил 20 январдаги ПҚ-10-сон қарорига 1-илова. 4-боб. Ички ишлар органларида бошлиқлар ва ходимларнинг ўзаро муносабатлари. Шахсий архив.

Давлат фуқаролик хизматчилари одоб-ахлоқнинг намунавий қоидалари давлат фуқаролик хизматчиларининг касбий маданияти, хизмат фаолияти давомида ҳамда хизматдан ташқари вақтда одоб-ахлоқи, ташқи кўриниши ва кийиниш услубининг намунавий қоидалари белгиланган. Одоб-ахлоқ қоидалари давлат хизматида юксак касбий маданиятни шакллантириш, жамоатчилик онгида давлат хизматига бўлган ҳурмат ва ишончни ошириш ҳамда давлат хизматчиларининг ахлоқ қоидаларига зид бўлган хатти-ҳаракатларининг олдини олишга қаратилган. Давлат хизматчилари ўз касбий фаолиятини қуйидаги принциплар асосида амалга ошириши шарт ва зарурдир:

- 1) қонунийлик;
- 2) *Ватанга садоқат ва хизмат вазифасига фидойилик, юкланган функционал вазифаларини тўлиқ бажариш, ижро интизомига қатъий риоя этиш;*
- 3) *фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларининг устуворлиги;*
- 4) *давлат ва жамият манфаатларига содиқлик;*
- 5) *адолатлилик, ҳалоллик ва холислик;*
- 6) *коррупциявий ҳолатларга муросасиз муносабатда бўлиш ва қарши курашиш;*
- 7) *хизмат сирини қатъий сақлаш;*
- 8) *мансаб ваколатларини суиистеъмол қилмаслик;*
- 9) *манфаатлар тўқнашувига йўл қўймаслик назарда тутилади.*

Орган ходимлари меҳнат фаолияти даврида ва ишдан ташқари вақтда одоб-ахлоқнинг умумий қоидаларига амал қилиши лозим, хушмуомалалик, эътиборлилик ва ҳушёрлик билан фуқароларда давлатга нисбатан ишонч ва ҳурмат ҳиссини уйғотиш, фуқароларнинг ижтимоий келиб чиқиши, иқтисодий аҳволи ва бошқа омиллардан қатъи назар, улар билан бир хил, самимий, одоб доирасида муносабатда бўлишлари зарур.¹

Орган ходимларининг фаолияти оммавий ахборот воситаларидан тўғри фойдаланиш чора-тадбирлари ҳам ташкиллаштирилган бўлиб, ходимлар ушбу ахборот воситаларида фуқаролар тўғрисидаги ҳар бир

¹ Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 14 октябрдаги 595-қарорига 1-Илова. 1-боб. Умумий қоидалар. Х.С.2022 йил 15 октябрь.

нотўғри сўз учун ўзи жавоб бериши, оммавий ахборот воситаларидан фойдаланишда ўз лавозимини суистеъмол қилмаслиги қонун билан белгиланган. Ҳатто, оммавий ахборот воситалари ташкилотлари билан ўзаро ҳамкорлик қилишда ҳам одоб-ахлоқ қоидаларига риоя этиши лозим, қисқа қилиб айтилганда, орган ходими жамики Ўзбекистон Республикаси фуқаролари билан оддий суҳбатда ҳам ўз кадр-қимматини, ҳам фуқаро кадр-қимматини сақлаб қолиши лозим. Оммавий баёноларда олиб борилаётган суҳбатлар жараёнида орган ходимлари ҳар томонлама изчил жавоб беришлари ва фикр билдиришлари лозим, сабаби, уларнинг ҳар бир сўз ва иборалари давлат учун муҳим аҳамият касб этади.

Оммавий баёнолда фуқароларнинг шаъни ҳамда кадр-қимматини камситадиган иборалар бўлса, давлат хизматчиси ўз фикрларининг янглишлиги ёки нотўғрилигини тан олиши ҳам шаъни, кадр-қимматига ва ишчанлик обрўсига дахл қилган фуқародан, агар қонун ҳужжатларида бошқа оқибатлар назарда тутилган бўлса, кечирим сўраши лозим.¹

Мамлакатимизда фуқароларга ҳурмат-эътибор йиллар давомида мавжуд бўлган, уларга ҳар томонлама эҳтиром кўрсатиш давлатимизнинг энг эзгу ниятларидан бири десак, адашмаган бўламиз. Ҳатто кўча ободонлаштириш ходимларининг меҳнатларини ардоқлаш, уларга ҳурмат кўрсатиш, ўзларидан паст табақадаги фуқароларни менсимасликдан йироқда бўлиш, фуқароларга айтиладиган ҳар бир сўзни ўйлаб гапириш, сўзлашиш одоблари, ташқи ҳаракатлар, мимикалар одоби ва кийиниш одобларигача риоя этиш давлат орган ходимларига юклатилган талаб ва шартлардир. Давлат орган ходимларининг формаларини назарда тутадиган бўлсак, улар давлат томонидан қатъиян белгиланган форма ҳисобланади, уларни иш фаолияти жараёнида ходим томонидан кийиб олинishi қонунда белгиланган тартиблар асосида амалга оширилади ва орган раҳбарияти ва давлатнинг тегишли органлари томонидан назоратга олинади.

Давлат хизматчиларининг хизмат фаолиятидаги ташқи кўриниши ва кийиниш услуби фуқароларнинг давлат органлари ва ташкилотлари фаолиятига ҳурматини, шу жумладан, давлат хизматининг нуфузини оширишга хизмат қилиши керак. Ходимнинг ташқи кўриниши меҳнат

¹ Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 14 октябрдаги 595-қарорига 1-Илова. 5-боб. Жамоатчилик, оммавий ахборот воситалари вакиллари билан муносабатларга оид одоб-ахлоқ қоидалари. Халқ сўзи. 2022 йил 15 октябрь.

шароитлари ва хизмат турига қараб, хизмат мажбуриятларини бажариши вақтида фуқароларнинг давлат ташкилотига нисбатан ҳурмат билан муносабатда бўлиши кўмаклашиши, умумий қабул қилинган иш услубига мувофиқ бўлиши ва расмийлик, холислик, камтарлик ва интизомни намоён этиши лозим. Шундай қилиб, ходимларнинг иш жойида ташқи кўриниши ва кийиниш услубига оид кўшимча талаблар идоравий одоб-ахлоқ қоидалари ҳамда ички меҳнат тартибида белгиланиши мумкин.¹

Ходимларнинг ҳар томонлама фуқаролар томонидан ҳурматга эга бўлиши ҳам, уларнинг кадр-қиммат ва фуқаролик ҳуқуқлари ҳимояси ҳам давлат томонидан ва давлатнинг тегишли органлари томонидан изчил инобатга олган ҳолда қатъий назоратга олинади.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада ҳозирда фаолият олиб борувчи Ички ишлар органлари ходимларининг фуқаролар, жисмоний ва юридик шахслар билан олиб борадиган муомала маданиятларининг ҳуқуқий ва қонуний асослари, жамоатчилик маданиятига риоя этган ҳолда ўз фаолиятларини олиб бориши тўғрисида қонуний асосларга суянган ҳолда сўз юритилган.

В данной статье рассматриваются правовые основы культуры обращения с гражданами, физическими и юридическими лицами сотрудников органов внутренних дел, действующих в настоящее время, и ведения их деятельности в соответствии с общественной культурой, основанной на правовой основе, обсуждаются.

In this article, the legal basis of the culture of dealings with citizens, individuals and legal entities of the employees of the internal affairs bodies, which are currently operating, and the conduct of their activities in compliance with public culture, based on the legal basis, are discussed.

¹ Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 14 октябрдаги 595-қарорига 1-Илова. 6-боб. Хизмат фаолиятидаги ташқи кўриниш ва кийиниш услубига оид одоб-ахлоқ қоидалари. Шахсий архив.

Шерзод РАЙИМОВ,
ИИБ Малака ошириш институти саф қисми отряд командири

**ИЧКИ ИШЛАР ОРГАНЛАРИДА “ХИЗМАТНИ ЎТАШ”
ТУШУНЧАСИ ВА МОҲИЯТИ ТАҲЛИЛИ**

Ички ишлар органлари айни пайтда ўзининг мақсади, вазифа ва функциялари, шунингдек “хизмат ўташ” тартиби билан бошқа ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлардан ажралиб туради.

Шу билан бирга ички ишлар органларида “хизмат ўташ тартиби”га давлат томонидан олиб борилаётган умумий, шунингдек айнан ички ишлар органлари тизимида нисбатан индивидуал сиёсат муайян даражада ўз таъсирини кўрсатади. Бунга Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг давлат бошқарувидаги сиёсатини мисол қилиб келтириш мумкин.

Президент Шавкат Мирзиёев Президентлик лавозимида киришар экан, “*Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак*”¹ мазмунидаги ёндашувни давлат сиёсатининг бош мезони сифатида белгилаб олди. Буни бевосита Ўзбекистон Республикаси Президентининг ташаббуслари билан ишлаб чиқилган ва 2017 йил 7 февралда қабул қилинган “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон фармони¹да ҳам кўриш мумкин. Президентнинг ички ишлар органлари вакиллари билан ўтказган учрашувда ички ишлар органлари тизимида кенг қамровли ислохотлар амалга ошириш зарурати бўйича тўхталиб, ушбу жараёнга кенг жамоатчиликни ҳам жалб этиш муҳим аҳамиятга эгаллигини ва бу борада одамлар ўзини қийнаётган муаммоларни ҳал қилиш учун авваломбор, ички ишлар органларига, профилактика инспекторларига мурожат қилишига, ҳар бир ходимда ўз ҳимоячисини кўришига эришиш

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 25 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маърузаси // Халқ сўзи, 2017 йил 7 дек.

зарурлиги ва шундагина ички ишлар органлари халқ ўртасида муносиб обрў-эътибор қозонишини таъкидлаб ўтди².

“Хизматни ўташ” тушунчасига тўхталадиган бўлсак, ушбу тушунча иккита сўз бирикмасидан ташкил топган бўлиб, бири “хизмат”, иккинчиси “ўташ”дир. Ўзбек тилининг изоҳли луғатида “хизмат” сўзига “иш, лавозим, хизмат кўрсатиш, ёрдам” сингари маъноларни англатиши бўйича изоҳ берилган бўлса, “ўташ” сўзи “ўтамоқ” сўзидан олинган бўлиб, “адо этмоқ, бажармоқ”, шунингдек “бирор вазифа, жазо ва шу кабиларнинг муддатини тугатмоқ” маъноларида изоҳланган. Берилган изоҳларга кўра, “хизматни ўташ” деганда, муайян хизмат кўрсатиш мажбурияти юклатилган шахс (хизматчи) томонидан белгиланган муддат давомида зиммасига юклатилган мажбурият (вазифа)ни бажармоқ тушунилади.

Ўзбекистон Республикаси “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги қонунида ички ишлар органларининг асосий вазифалари, фаолиятининг асосий йўналиш ва принциплари, ички ишлар органларининг тизими ва ҳуқуқий мақоми, ички ишлар органлари томонидан айрим мажбурлов чораларининг қўлланилиши, жисмоний куч ишлатиш, махсус воситалар ва ўқотар қуролни қўллаш, ички ишлар органлари ходимларини ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилиш ва бошқа масалалар билан бир қаторда ички ишлар органларида хизмат ўташ тартиби ва шартлари (6-боб) ҳам тартибга солинган³.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги “Ички ишлар органлари кадрлари билан ишлаш ва уларнинг хизматини ташкил этиш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3413-сон қарори⁴ билан тасдиқланган “Ички ишлар органларида хизматни ўташ тартиби тўғрисидаги низом”нинг 3-бандида

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон фармони // Электрон манба: <https://lex.uz/docs/3107036> (мурожаат вақти: 12.10.2023).

² Мирзиёев Ш.М. Ички ишлар органлари қачон халқ орасида муносиб обрў қозонишини айтди // Электрон манба: <https://asr.uz/15535/> (мурожаат вақти: 12.10.2023).

³ Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16 сентябрда қабул қилинган “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги қонуни // Электрон манба: <https://www.lex.uz/acts/3027843> (мурожаат вақти: 15.10.2023).

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги “Ички ишлар органлари кадрлари билан ишлаш ва уларнинг хизматини ташкил этиш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3413-сон қарори // <https://lex.uz/uz/docs/3430641> (мурожаат вақти: 12.10.2023).

хизмат ўташнинг доираси белгилаб берилган. Унга кўра, хизматни ўташ қуйидаги тартибларни ўз ичига олади:

- *хизматга қабул қилиш;*
- *махсус унвонлар бериш ва улардан маҳрум этиш;*
- *лавозимга тайинлаш, лавозимдан озод этиш ва ротация;*
- *ходимларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш;*
- *ходимнинг бошқа давлат органлари ва ташкилотларига сайланганида (тайинланганида, сафарбар этилганида) хизмат ўташи;*
- *аттестация ўтказиш;*
- *таътилар бериш;*
- *ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилиш;*
- *хизмат ўташ режими таъминлаш;*
- *хизмат муддатларини узайтириш, хизматдан бўшатиш ва хизматга тиклаш назарда тутилади.*

“Хизматни ўташ” доирасига киритилган масалаларнинг моҳиятига назар ташланса, уларнинг деярли барчасини негизида ходимнинг ҳуқуқий мақомини белгилашга ёки ўзгартиришга қаратилган қонуний ҳаракатларни амалга ошириш (қарорлар қабул қилиш) ётади.

Ваҳоланки, юқоридаги хулосага кўра, “хизматни ўташ” деганда, муайян хизмат кўрсатиш мажбурияти юклатилган шахс (хизматчи) томонидан белгиланган муддат давомида зиммасига юклатилган мажбурият (вазифа)ни бажармоқ тушунилади. Шундай экан, айти пайтда норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган “хизматни ўташ” доираси ўзида асосан хизматни ўташни ташкил этиш фаолияти билан боғлиқ бошқарув жараёнларини акс эттиради. Аслида эса “хизматни ўташ” доираси хизматчининг муайян хизматга қабул қилиниши билан юзага келадиган ижтимоий-ҳуқуқий муносабатлар, яъни хизматчининг хизматни ўташ даври ва ушбу давр мобайнида зиммасига юклатиладиган мажбуриятлар, вазифа ва функциялар ҳамда ҳуқуқлар, уларни бажариш ва амалда қўллашга доир тартиб ва қоидалар, рағбатлантириш ва интизомий таъсир чораларини қўллаш, хизматни ўташдан четлаштириш каби масалаларни ўз ичига олиши мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

“Ички ишлар органларида хизматни ўташ” – бу, белгиланган мезон ва талабларга жавоб берган, ўтказилган синовлардан муваффақиятли ўтиб, ички ишлар органларига қабул қилинган ходимнинг қонун ҳужжатларида белгиланган давр мобайнида, муайян ҳудуд ёки йўналиши доирасида, ўрнатилган тартиб-қоида ва мажбуриятларга амал қилиб, берилган ҳуқуқлардан фойдаланган ҳолда, зиммасига юклатилган вазифаларни сидқидилдан, тўлиқ адо этиши (бажариши)га йўналтирилган фаолиятдир”.

Шу ўринда таъкидлаш керакки, “ички ишлар органларида хизматни ўташ” тушунчасидан “Ички ишлар органларида хизматни ўташ фаолиятини ташкил этиш” тушунчаси мазмун жиҳатдан тамомила фарқланади.

Юқорида таъкидланганидек, “Ички ишлар органларида хизматни ўташ фаолиятини ташкил этиш” хизматни ўташни ташкил этиш фаолияти билан боғлиқ бошқарув жараёнларини акс эттиради. Шу боисдан, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда белгиланган айни пайтдаги “хизматни ўташ” тушунчаси ва хизматни ўташ доираси мазмун жиҳатдан хизматни ташкил этиш масалаларинигина қамраб олади.

Шу боисдан ҳам Ўзбекистон Республикасининг “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги қонуннинг **“ички ишлар органларида хизмат ўташ тартиби ва шартлари”** номли 6-бобни **“ички ишлар органларида хизмат ўташ ҳамда хизмат ўташ фаолиятини ташкил этиш тартиби ва шартлари”**¹, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги “Ички ишлар органлари кадрлари билан ишлаш ва уларнинг хизматини ташкил этиш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3413-сон қарори² билан тасдиқланган “Ички ишлар органларида хизматни ўташ тартиби тўғрисидаги низом”нинг номланиши эса “Ички ишлар органларида хизмат ўташ фаолиятини ташкил этиш тартиби тўғрисидаги низом” мазмунида ўзгартириш, шунингдек **“ички ишлар органларида хизмат ўташ фаолиятини ташкил этиш”** тушунчасига қуйидаги мазмунда таъриф берилишини мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз:

¹ Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 16 сентябрда қабул қилинган “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги қонуни // Электрон манба: <https://www.lex.uz/acts/3027843> (мурожаат вақти: 15.10.2023).

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 ноябрдаги “Ички ишлар органлари кадрлари билан ишлаш ва уларнинг хизматини ташкил этиш тартибини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3413-сон қарори // Электрон манба <https://lex.uz/uz/docs/3430641> (мурожаат вақти: 12.10.2023).

“Ички ишлар органларида хизмат ўташ фаолиятини ташкил этиш – бу, ички ишлар органларидаги хизматга қабул қилиш, махсус унвонлар бериш ва улардан маҳрум этиш, лавозимга тайинлаш, лавозимдан озод этиш ва ротация, ходимларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш, ходимнинг ички ишлар органларида ҳамда бошқа давлат органлари ва ташкилотларига сайланганида (тайинланганида, сафарбар этилганида) хизмат ўташи, аттестация ўтказиш, таътиллار бериш, ҳуқуқий ва ижтимоий ҳимоя қилиш, хизмат ўташ режимини таъминлаш, хизмат муддатларини узайтириш, хизматдан бўшатиш ва хизматга тиклаш, шунингдек ушбу жараёнларни ҳуқуқий тартибга солиш ва назоратини олиб боришга йўналтирилган фаолиятлар йиғиндисидир.

Юқоридаги таклифларнинг инобатга олиниши, *биринчидан*, “хизмат ўташ” ва “хизмат ўташни ташкил этиши” тушунчалари ўртасидаги алоқадорлик ва ўзаро фарқли жиҳатларига, уларнинг чегара доираларига аниқлик киритиш; *иккинчидан*, қонунчилик ҳужжатларидаги “хизмат ўташ” тушунчаси бўйича мавжуд мавҳумликка чек қўйиш ва уни ойдинлаштириш; *учинчидан*, “хизмат ўташ” ва “хизмат ўташни ташкил этиши” билан боғлиқ ижтимоий-ҳуқуқий муносабатларни имкон қадар батафсил тартибга солиш; *тўртинчидан*, “хизмат ўташ” ва “хизмат ўташни ташкил этиши”нинг мазмуни, моҳияти, ўзига хос хусусиятлари моҳиятини очиқ бериш бўйича могорафик ҳамда диссертацион тадқиқотларни амалга ошириш каби имкониятларни беради.

РЕЗЮМЕ

Мақолада Ўзбекистон Республикасининг амалдаги қонун ҳужжатлари, айрим хорижий давлатлар қонунчилиги нормалари, шунингдек ҳуқуқшунос олимларнинг фикрларини ўрганиш ва таҳлил қилиш асосида “*ички ишлар органларида хизматни ўташ*” тушунчасининг муаллифлик таърифи ишлаб чиқилган.

В статье разработано авторское определение понятия “Несения службы в органах внутренних дел” на основе изучения и анализа действующего законодательства Республики Узбекистан, норм законодательства иностранных государств, а также мнений ученых-юристов.

The article develops the author's definition of the concept of “Service in the internal affairs bodies” based on the study and analysis of the current legislation of the Republic of Uzbekistan, the norms of legislation of foreign states, as well as the opinions of legal scholars.

Тарих

Шерзод АЛИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучлар академияси
профессори, т.ф.н., подполковник

“ЎЗБЕК ХАЛҚИГА ТИНЧЛИК ВА ОМОНЛИК КЕРАК” ДАЪВАТИНИНГ
МОҲИЯТИНИ ЧУҚУР АНГЛАБ, ХАЛҚИМИЗ ҲАМДА
ҲАРБИЙЛАРИМИЗ ДОИМО ҲУШЁР ВА ОГОҲ БЎЛИШЛАРИ ЗАРУР

Эл-юртимиз мудҳиш уруш йилларида, ўзининг юксак гуманистик фазилатларини намоён этди. Ўзбекистонга олиб келинган турли миллатга мансуб минг-минглаб инсонларга бошпана берди, меҳр-шавқат, одамийлик кўрсатиб, энг сўнгги нонини ҳам улар билан баҳам кўрди.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

Ўзбек халқи – тинчликсевар халқ. Биз уни қадрлаймиз. Ўзи асло, жаҳонда тинчлик ва омонликнинг қадрига етмаган миллат ҳамда элат борми?

Иккинчи жаҳон уруши йилларида фашизмга қарши курашда жасорат кўрсатган ватандошларимизни ёд этиб, уларнинг хотираси олдида ҳурмат бажо келтириш эзгу қадриятга, ҳар йили Хотира ва Қадрлаш кунини кенг нишонлаш маънавиятимизнинг ажралмас бўлагига айланди. Бу жараён абадийликка дахлдор бўлиб, навқирон авлодни бугунги тинч-осойишта ҳаётимизнинг, мусаффо осмонимизнинг қадрига етиб яшашга, бундай фаровон замонларга шукрона қилишга ундайди.

Инсоният тарихидаги энг даҳшатли, энг қонли қирғинбарот бўлган урушда қатнашган 2 миллионга яқин ўзбекистонликларнинг ярим миллиондан зиёди ҳалок бўлган. У туфайли қанчадан-қанча оилалар ўз боқувчисидан ажралди, фарзандлар етим, аёллар бева бўлиб қолди.

Шу боис ҳам тинчлик ва омонлик замонда мўътабар оталаримиз, меҳрибон оналаримиз бошимиздаги тожи давлатимиз эканини ҳеч қачон унутмаймиз. Уларни қанча қадрлаб, тинчлигини сақласак, икки дунёда кам бўлмаймиз. Ҳозирги пайтда турли қарама-қаршиликлар кескинлашиб,

терроризм, экстремизм хавфи кучайиб бораётган мураккаб ва таҳликали замонда тинчлик деган бебаҳо неъматнинг қадр-қиммати ва аҳамияти тобора ортиб бормоқда.

“Биз “Ўзбек халқига тинчлик ва омонлик керак”, деган даъватнинг моҳиятини чуқур англаган ҳолда, тинчлик учун ҳар биримиз масъул эканимизни унутмасдан, доимо ҳушёр ва огоҳ бўлиб яшашимиз керак”, деган Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 9 май – Хотира ва Қадрлаш кунига бағишланган қабул маросимидаги нутқидан.¹

Нажот берган, паноҳ берган, қуёшли юрт.

Уруш Ўзбекистондан олисда эди. Лекин унинг мудҳиш кўланкаси, машъум сояси юрт бошида, ҳар бир хонадонда муаллақ турган. Сут тиши чиқмаган гўдақдан тортиб соқоли кўксига тушган оқсоқолгача манфур уруш измида қолди. То юртга манзилга етиб келгунича, фронтда жон таслим қилган жангчи юзидай сарғайиб, униқиб кетган учбурчак “қора хат”лар ҳеч бир уйни четлаб ўтмади. Бир бурда нон учун сарсон-саргардон кезганлар, очликдан силласи қуриб, тиришиб, ияк қоққанлар, жон таслим қилганларининг ҳисоби қанча эди.

Очарчилик, қаҳатчилик, йўқчилик – юртга бостириб кирган душман бўлди. Унинг йўлини тўсадиган ҳеч ким йўқ эди. Жонлар таслим бўларди унга. “Қора хат” келган уйлардан чиқаётган, юракни титроққа соладиган оху фарёдлар тинмасди. Кўпга келган аза эди бу уруш.

Учқур поездлар Ўзбекистон паноҳига қараб интиларди. Уларда заводлар, фабрикалар, дастгоҳлар кўчиб келарди. Бомба ва снарядлар тинимсиз портлаб турган ҳудудлардан 170 га яқин завод ва фабрикалар Ўзбекистонга эвакуация қилинди ва қисқа муддатда қайта ишга туширилди. 1941-1942 йиллар мобайнида кўчирилган саноат корхоналарининг асбоб-ускуналари ортилган 17,5 минг вагон юк ташиб келинди.

Замин отаида эди. Само отаида эди. Қуёшли заминнинг бағри кенг эди. Шу боис Ўзбекистон очлик ва аламлардан тўкилиб қолган минглаб инсонларга, болаларга нажот қалъаси бўлди. Тошкент нон шаҳри, дея ном қозонган эди. Уруш жабҳаларини ортда қолдириб, Шарққа йўл олган поездларда келаётган инсонларни кутиб олишга, уларга уйининг тўридан

¹ Халқ сўзи. 2017 йил 9 май.

жой бериш учун, ризқига шерик қилиш учун чиққан ўзбек халқи Шимол вокзал сақнига сиғмай кетарди.

Халқимиз ҳаммани бағрига сиғдирарди. Таъма қилмас эди. Фарзандларини фронтга жўнатиб, бир бурда нонини уруш ўчоқларидан келган оч-наҳор гўдаклар билан бўлишди. Нолимади, ёзғирмади. Халқимиз учун миллатининг фарқи йўқ, динининг фарқи йўқ, Олий мақомли инсон бор эди. Кўзлари мўлтираб турган оч-наҳор гўдаклар, мунғайиб қолган чехралар, умидсиз нигоҳлар бор эди. Ўзбекистон уларни кучоқ очиб кутиб олди. Бундай меҳрибонликни ҳеч ким ҳеч қаерда кўрмаган эди. Бундай жонфидалик уларнинг тасаввурида йўқ эди. Лекин поезд Тошкент вокзалига етиб келганидан кейин эгасиз одам қолмасди мезбонлар уларни ўз паноҳига оларди. Ўзбек халқи бисотидаги охирги бурда нонигача урушнинг ажал чангалидан чиқиб келган инсонларга улашди. Ўзи эса машоқ териб, тутқоқи қилиб кун кўрди, болаларини боқди.

Поездлар қуёшли юртдан қуруқ қайтмасди. Масалан, 1942 йили республиканинг бир гуруҳ вакиллари Ленинградга 600 вагон ун ва гўшт, 100 вагон гуруч, 60 вагон қуруқ мева олиб боргани тарих зарварақларига битилди. Битилмагани қанча! Меҳридарёлик, болажонлик, фазилатлари халқимизнинг жон томири ва қон томирига пайваста экани бу!?

Машҳур миришкор, ЎзФА академиги, ҳаёти давомида минг-минглаб гектар боғ ва узумзор яратган Ризамат Мусамуҳамедов уруш бошланганида 60 ёшда эди. Набирасини урушга кузатган отахон қуритилган меваларни вагонга жойлаб, унинг ортидан жанг майдонига йўл олди. Ўзбекистоннинг ширин-шакар меваларини вагонларга ортиб фронтдаги жангчиларга етказган Хасан ота Исломовнинг ватанпарварлиги эса кейинчалик “*Қирқ биринчи йил олмалари*” фильми яратилишига асос бўлди.

Меҳридарё инсонлар хотирасига эҳтиром.

Ўзбекистон Россия, Украина, Беларусь Молдова ва бошқа жойлардан кўчириб келтирилган юз минглаб кишиларга бошпана бериб, меҳрибонлик ва ғамхўрлик намуналарини кўрсатди. Ҳарбий ҳаракатлар олиб борилаётган жойлардан эвакуация қилинганларнинг умри сақлаб қолинди.

Уруш қийноқларига маҳкум қилинган эркак-аёл, кексалар ва болалар бошпана, кийим-кечак ва озиқ-овкат билан таъминланди. 200 минг етим болани ўзбек оилалари ўз қарамоғига олди, фарзандларидан кам кўрмасдан, ўкситмай, ранжитмай тарбиялади. Яна мисол келтирамиз. Антонина Хлебушкина 160 ўринга мўлжалланган Болалар уйига уруш ўчоқларидан келтирилган 200 нафар оч-наҳор болани қабул қилиб олди. Уларнинг собиқ тарбияланувчилари тақдир тақозоси билан ўз юртларига тарқалиб кетган бўлса-да, ҳозиргача Тошкентни, Болалар уйининг онажониси Хлебушкинани миннатдорлик билан эслайдилар.

Тошкентлик темирчи уста Шоаҳмад Шоаҳмудов турли миллатга мансуб бўлган 14 нафар етим болани фарзандликка олгани бутун дунёга маълум. Бу оиланинг уруш йилларидаги фидойилиги ёзувчи Раҳмат Файзийнинг “Ҳазрати инсон” романи, “Сен етим эмассан” ва бошқа фильмлар прототипларига айланди. Каттақўрғонлик Ҳамид Самадов оиласи 13, бухоролик Муаззам Жўраева ва Аширхўжаев 8 нафардан етим болани ўз тарбиясига олганини ҳамма билади. Билмаганларимиз яна қанча!..

Иккинчи жаҳон урушига Ўзбекистон халқининг қўшган ҳиссасини қайд қилар эканмиз, юртимизда 1941 йил арафасида Ўзбекистон аҳолиси 6,8 миллион кишидан ортиқ эди. Уруш бошланганидан кейин 2 миллионга яқин ватандошимиз фронтга кетган, шундан 500 мингдан ортиги жанг майдонларида ҳалок бўлган. 200 минг нафардан ортиқ юртдошимиз орден ва медаллар билан тақдирланди. 301 нафар ватандошимиз Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвони, 70 нафардан ортиғи учинчи даражали “Шон-шараф” орденига лойиқ кўрилди.

Иккинчи жаҳон уруши йилларида Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган ва фронтга жўнатилган: 2100 та самолёт ва 17340 та авиамотор, 2 млн. дан ортиқ авиабомба, 5 та бронепоезд, 2200 та дала ошхонаси, 1 млн. та граната, 17100 та миномёт, 22 млн.та миналарнинг буюк ғалабага қўшган улкан ҳиссаси, деб эътироф этиш керак.

Маълумки, тарих саҳифаларига қора харфлар билан ёзилган – Сталин қут қуси билан 1943-1944 йилларда калмиклар, қрим татарлари, чеченлар, ингушлар, немислар, қорачойлар, понтия греклари, месхети турклари, болқорлар каби 20 дан ортиқ миллат вакилларидан иборат қарийб 3

миллионга яқин киши хоинликда айбланиб, Сибирь ва Марказий Осиё республикаларига мажбуран кўчириб юборилди. Шўро тузуми учун таркибида бўлган барча миллатлар ғорат қилиниб умр баҳоси писта пўчоқчалик ҳам кадр топмади. Одамлар тақдири хорликда поймол қилинди.

Иккинчи жаҳон уруши йилларида 682 нафар япон асири Ўзбекистонга келтирилди. Улар турли айбловлар билан оғир ишларга жалб этилди, қувғинларга дучор бўлди. Ҳатто вафот этганларни дафн қилмасликкача сиёсат юргизилди. Аммо Ўзбекистонда бу ҳолатга йўл қўйилмади. Японлар дафн этилган қабристонлар сақлаб қолинди.

Япония халқи бунга яхши билади. Уларнинг ўзбек халқига меҳр-муҳаббати баланд. Ўзбекистон ва Япониянинг ўзаро ҳамкорлиги мустаҳкамланмоқда, ривож топмоқда. Тошкент шаҳрида япон боғининг ташкил этилиши, Японияда Алишер Навоий ҳайкалининг қад кўтариши азалий дўстлик, биродарлик ришталари ҳосиласидир.

Энг қийин даврларда ҳам ота-боболаримиз ўзга миллат вакилларига бошпана берди, улар билан бир бурда нонини баҳам кўрди. Оғир, синовли дамларда Ўзбекистон улар учун иккинчи Ватан, нажот кўрғони, паноҳи бўлди. Уларнинг авлодлари шу ерда туғилди, ўқиди, камолга етди, обрў-эътибор топди. Бу авлодлар Ўзбекистонни она юртим деб билади, унинг ривожи учун хизмат қилмоқда.

Ҳаёт қонуниятига кўра, вақт ўтиши билан кўп нарса унутилади, эсдан чиқади. Лекин бу ёруғ дунёда улуғ бир ҳақиқат борки, у ҳеч қачон ўзгармайди, ҳеч қачон эскирмайди. Ватан ва халқ озодлиги, келгуси авлодларнинг бахту саодати йўлида мардлик ва жасорат кўрсатган инсонлар хотираси ҳамиша барҳаёт! Иккинчи жаҳон уруши жанггоҳларида мардлик кўрсатган, фронт ортида меҳнат қилиб бугунги бахтли ҳаётимизга файз бағишлаган аждодлар олдида ҳам барчамиз бош эгамиз, таъзим қиламиз. Яна шу нарса аниқки, уруш йилларида ўзининг юксак гуманистик фазилатларини намоён этган юртимиз ҳам башарият хотирасида абадулабад тарихнинг нузли саҳифаси сифатида қолади. Уруш ўчоқларидан келтирилган турли миллатга мансуб минг-минглаб инсонларга бошпана берган Ўзбекистон меҳр-оқибат мамлакати сифатида

эътироф этилди. Бу матонат, бу жасорат бугунги авлодлар учун ҳам ибрат мактабидир.¹

Инсон қадри улуғлаганлар юртда аждодлар руҳи ҳамиша шод бўлади. Жорий йилнинг май ойи ўзгаришларга бой бўлди. Унинг дастлабки куниданоқ кучга кирган янгиланган Конституцияда инсон қадри, шаъни-шавкати улуғлангани мени қанчалик суюнтирган бўлса, шунинг баробарида *“Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида”*ги Фармон шу қадар тўлқинлантириб юборди. Инсон қонун ва давлат ҳимоясида бўлган ислохотларни кўриши насиб этгани халқимизнинг бахтидир. Бахт учун энг аввало, тинчлик ва осойишталик ҳамда хотиржамлик керак. Бир кун жанжал бўлган хонадондан қирқ кун файзу барака қочади, деб бежиз айтишмаган. Бир майизни қирққа бўлиб еган халқимиз учун тинчлик-хотиржамлик, ҳалол меҳнат, таълим ва тарбия тараққиёт гарови бўлиб келганининг гувоҳимиз.

Биз азал-азалдан тинчликсевар халқмиз. Кимлар босиб келмади юртимизга. Спитамен, Широқ, Жалолиддин Мангуберди, Амир Темур, сингари аждодларимиз, Иккинчи жаҳон урушида қахрамонлик кўрсатган ота-боболаримиз жасорати бизни қанчалик фахрлантирса, Нажмиддин Кубро, Мирзо Улуғбек, Заҳириддин Муҳаммад Бобурлар маънавий жасорати дунё тамаддуни ривожига улкан ҳисса қўшилгани қалбимизни шунчалик ғурурга тўлдиради,

Буюқ миллий маънавий меросимиз бор. Уларнинг барчасида тинчликнинг қадрига етиш тарғиб этилади, уруш эса батамом қораланади. Тўққизинчи майни Хотира ва Қадрлаш куни тарзида умумхалқ байрами сифатида нишонлаб келаётганимиз замирида ҳам айнан ана шу эзгу мақсад ётибди.²

Ўзбекистоннинг тинчликни асраш сиёсати 9 майни Хотира ва Қадрлаш куни умумхалқ байрами сифатида нишонлашни тақозо этгани тарихий ходисадир. Она халқини янада улуғлаб ушбу байрам сифатида тақвимга киритилишининг ўзи буюқ қадриятдир. “Азиз жонларини тинчлик ва озодлик учун фидо этган қахрамонлик юртдошларимизни она Ватан ҳеч қачон унутмайди”, деган Ғалаба боғидаги қахрамонларнинг

¹ Халқ сўзи 2023 йил 6 май.

² Хуррият. 2023 йил 5 май.

хотирасига бағишланган монументда ўз аксини топган. Бу мислсиз, мангуликка йўғрилган миллий ва умумбашарий қадриятдир.

Иккинчи жаҳон уруши тугаганига 79 йил тўляпти. Бу бир инсоннинг ўртача умрига тенг. Ҳар вилоят марказида Хотира майдонлари очилгани ёш авлодга ғурур ва ифтихор бахш этмоқда. Ёшу қарининг, ҳатто аёлларнинг ҳам жанг майдонидаги жасорати билан бирга Ўзбекистоннинг, жанг бўлган ҳудудларга фронт ортидан етказган ёрдами ҳам чинакам қахрамонликдир. Қирқ беш кунда Фарғона каналининг ишга туширилгани, кўчириб келтирилган фабрика ва заводлардаги ишчиларимизнинг тинимсиз меҳнатида халқимизнинг ватанпарварлиги ва инсонпарварлиги намоён бўлди.

“Менинг отажоним Абдурашид Муҳитдинов, эслайди давлат ва жамоат арбоби, профессор Феруза опа Ленинград қамалида бўлганлар. Улар бизга урушнинг энг қаттиқ, оғир кунларини сўзлаб берар эдилар. Кўкракларини жанговор орден ва медаллар бегаб турарди. Ҳар йили давлатимиз раҳбарининг фармон ва қарори чиққанида кўзларимга ёш келади, отажоним руҳлари шод бўлди, деб. Невараларимга сўзлаб бераман, расмларини кўрсатаман. Лекин мендай юртдошларим миллионлабдир. Демак, бу Хотира халқимизни янада жипслаштиради ва бирлаштиради. Юртимизга эвакуация қилинганларга кўрсатилган меҳр ва инсонийликнинг чеки йўқ эди. Чунки, бу ҳам бизнинг хонадонимизга тегишли. Бувижоним бир украиналик ёши уч, тўртларда бўлган Валентина Попоченкони (исми ва фамилияси қўлида ёзилган экан) олиб катта қилганлар. Ҳозирда унинг фарзандлари Бухоро вилоятининг Гиждувон тумани Соқтаре қишлоғида яшашади. Шунингдек, яна бир ўғил болани олишган. Уруш йилларида бу болани яратган берди, деб исмини Шукур деб аташган. Шукур Шарапов яхши яшади. 2021 йилда вафот этди”.¹

Жасорат, матонат, эътибор ва эъзоз ҳар йили 9 майда тантанали байрам қилинсада, йил давомида Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларига алоҳида ғамхўрлик кўрсатилади. Биргина мисол: Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан имзоланган “Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида”ги Фармонга биноан мамлакатимизда 9 май Хотира ва кадрлаш куни умумхалқ байрами

¹ ЎзАС. 2023 йил 5 май.

сифатида кенг нишонланиши, шунингдек, фашизм устидан қозонилган Ғалабанинг 79 йиллиги муносабати билан уруш қатнашчилари ва ногиронларини моддий рағбатлантириш вазифалари белгиланди. Фармонга кўра, Иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари ва ногиронларининг ҳар бирига 18 миллион сўм миқдорида бериладиган пул мукофоти байрамона вазиятда топширилди.¹

“Гулхан” журнали муҳаррири Муҳаббат Ҳамидова эслайди: 18 ёшида урушга кетиб қайтмаган Ҳабибулло акаси хотираси учун ўғлига унинг исмини берган, Европанинг ўнлаб шаҳарларидаги юзлаб қардошлик қабристонларидан акаси исмини излаб, чарчамаган журналимизнинг масъул котиби Наримон Орифжоновнинг аламли хотираларини, “*Бир сиқим тупроғини кўзимга суртолмадима*”, деб дунёдан армон билан ўтаётган онасига Братиславадаги 60000 аскар мангу кўним топган қабристондан буёғи хиралашганидан “Шарифжоновми ёки Орифжоновми”лигини аниқлай олмасида шу кабрдан бир сиқим тупрок олиб келиб топширганида фарзанди йўлига илҳак онаси худди Ҳабибулласини кўргандай севингани ҳақидаги хотирасини кўзда ёш билан тинглаганимда мен яна, ўша қаттол урушга рўпара бўлдим гўё. Ва бу инсоният ҳаётидаги энг машъум тарих ҳеч қачон унутилмаслиги кераклигини, у одамларни ҳамиша хушёрликка, тинчликни худди азиз неъмат нон каби асраб-авайлашга чорлаб туришини англадим.”

Орадан салкам саксон йил ўтиб Хотира ва Қадрлаш куни арафасида тинч, осуда хонадонимда келинлар тузаган тўкин дастурхон атрофида умр йўлдошим, фарзанд ва набираларим билан шоду хуррамликда, бағри бутунликда нонушта қилар эканман кўз олдимда шу фаровон, осуда ҳаёт учун жон олиб, жон берган қишлоқдошларим сиймоси бир-бир ўта бошлади. Ажаб улар чехрасида аввалги алам, армонни эмас хушнудлик зоҳир эди.”

Ҳой яхшилар, Ўзбекистонимиз ўзининг жасур фарзандларини ҳеч қачон унутмаслигини, бу муқаддас, озод заминда Инсон хотираси муқаддас, қадри улуғлигини сезганидандир. Юзлаб ҳамшаҳарларим Хотира майдонига йўл олади. У ердаги хотира китобларидан, эҳтимолки абадиятдан жой олган юртдош, ҳамқишлоқ ботир бобо-момоларимнинг

¹ Хуррият. 2023 йил 10 май.

табаррук исм-шарифларини топиб яна бир карра ўқигим, улар номларини кўзимга суртгим келди.¹

Эвоҳ! Вақт ҳакам. Қарийб 80-йиллари Ватан озодлиги ва эркинлиги, эл-юртимизнинг тинч-осуда ҳаётини ҳимоя қилиш учун жонини фидо қилган ўғлонлар номи ва хотираси халқимиз ёдида умрбод сақланиб қолди. Зотан, эл фидойиларини унутмаслик ва қадрлаш миллатнинг миллатлигини, қахрамон оталаридан ўрнак ва намуна олиб, улар билан доимо фахрланиб яшаш халқнинг халқлигини кўрсатадиган жиҳат. Бу кейинги авлодлар учун ибрат намунаси. Демак, юртимизнинг бугунги тинч-осойишта ҳаёти учун жасорат кўрсатган ватандошларимизни йўқлаш, ҳолида хабар олиш, эъзозлаш олдимизда турган устувор вазифадир.

Ўзбекистон Республикасида исиқомат қилувчи Иккинчи жаҳон уруши ва фронт орти қатнашчилари ҳақида маълумот. 174 нафар 7 май ҳолатига кўра. шундан вилоятлар кесимида: Қорақалпоғистон Республикаси 3 нафар, Хоразм вилояти 5 нафар, Навоий вилояти 9 нафар, Бухоро вилояти 7 нафар, Қашқадарё вилояти 10 нафар, Сурхондарё вилояти 8 нафар, Самарқанд вилояти 10 нафар, Сирдарё вилояти 3 нафар, Жиззах вилояти 6 нафар, Тошкент шаҳри 55 нафар, Тошкент вилояти 26 нафар, Наманган вилояти 7 нафар, Фарғона вилояти 19 нафар, Андижон вилояти 6 нафар.

Орадан кунлар, ойлар, йиллар ўтаверади, аммо тарихий ҳақиқат, тарихий воқеа-ҳодисалар қолаверади. Мана кўз олдимиздаги рақамлар гувоҳ бунга.

Бир мисол келтираман: Фарғона вилоятининг Тошлоқ туманидаги Шодлик маҳалласида файзли хонадон бор. Бу оила соҳиби, Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиси Одилжон ота Зокиров яқинда 100 ёшга тўлди. Отахон билан суҳбатлашсангиз, жасорат ва матонатга йўғрилган ҳаёт йўли ибратга лойиқ эканлигига чин дилдан иқроп бўласиз. Аср билан бўйлашган қахрамонимизнинг бирда шодумон, бирда қайғули ҳикоялари ҳар қандай инсонни бир зумда ўзига ром этади, ўйлантириб қўяди.

Иккинчи жаҳон уруши йилларида артиллерия бўлинмаси сафида ҳизмат қилдим, – дея хотирлайди уруш фахрийси. – Жанггоҳларда қанчадан-қанча қуролдошларимизнинг умри бевақт хазон бўлди. Уруш даҳшатлари бир томон бўлса, яқинлар дийдори, юрт соғинчи ундан ҳам

¹ Хуррият, 2023 йил 3 май.

азобли эди. Аммо барча қийинчиликларни мардонавор енгиб, Ўзбекистонга ёруғ юз билан қайтиш насиб этди.

Оилада 10 нафар фарзанд камолга етди. Ҳозирда 50 нафарга яқин набиралар, 100 нафардан зиёд чевара ва эвараларнинг суюкли бобоси бўлган уруш ва меҳнат фронти қаҳрамони дориламон кунлар шукронаси билан яшамокда.

Хотира ва Қадрлаш куни байрами арафасида ушбу хонадон ҳар қачонгидан ҳам гавжум. Куни кеча Фарғона вилояти ҳокими отахонни йўқлаб, Президентимизнинг уруш қатнашчиларига йўллаган байрам табригини ўқиб эшиттирди. 18 миллион сўм пул мукофотини топширди. Шунингдек, вилоят ҳокимлигининг эсдалик совғалари ҳамда кундалик зарурий озиқ-овқат маҳсулотлари тақдим этилди. Бир асрлик умр довонида туриб, шундай кунларга етказганига беҳад шукроналар айтаман, дея суҳбатимизни давом эттиради уруш фахрийси. Илоҳим, юртимизда тинч ва осуда ҳаёт бардавом бўлсин. Бугунги ёшлар биз кўрган қийинчиликларни ҳеч қачон кўрмаслиги учун ҳамиша дуодамиз.

Дарҳақиқат, Ватан азиз, муқаддас, уни қадрлаш, янада тараққий этиши учун садоқат билан тинмай хизмат қилиш керак. Илоҳим, Ер юзида юртимиздагидек тинчлик-фаровонлик, меҳр-муҳаббат ва эзгулик ҳукмрон бўлсин. Эртанги янги Ўзбекистонни барпо этишга бўлган катта ишонч дилимизда мустаҳкам бўлади, албатта.

Мухтарам Президентнинг ғамхўрлиги ва тинчлик ҳамда омонлик ҳамиша барқарор бўлиши, яъни “Иккинчи жаҳон уруши қатнашчилари ва фахрийларининг моддий таъминотини яхшилаш ҳамда ёлғиз кексалар ва ногиронлиги бўлган шахсларни қўллаб-қувватлаш тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида”ги Қарорида: 1941-1945 йиллардаги уруш фахрийлари ва фашистлар концлагерларининг вояга етмаган собиқ маҳбуслари ва Ленинград шаҳри камал қилинган даврда ишлаган фуқароларга, шунингдек, ўзгалар парваришига муҳтож бўлган ёлғиз кексалар ва ногиронлиги бўлган шахсларга бепул етказиб бериладиган озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда гигиена товарлари ўрнига ҳар ойда базавий ҳисоблаш миқдорининг бир баравари миқдоридан кўшимча тўлов (*кейинги ўринларда кўшимча тўлов*) берилади;

1941-1945 йиллардаги уруш фахрийлари ва фашистлар концлагерларининг вояга етмаган собиқ маҳбуслари ва Ленинград шаҳри қамал қилинган даврда ишлаган фуқароларга бепул етказиб бериладиган зарур кийим-кечак ва пойабзаллар ўрнига кийим-кечак хариди учун ҳар йили август ойида базавий ҳисоблаш миқдорининг 15 баравари миқдорида тўланадиган компенсация (кейинги ўринларда - компенсация) жорий этилади.

Бунда, қўшимча тўлов тиббий-ижтимоий хизматларни ривожлантириш агентлиги томонидан пенсияларни ва нафақаларни тайинлашга масъул бўлган ташкилотга ўзгалар парваришига муҳтож бўлган ёлғиз кексалар ёки ногиронлиги бўлган шахслар тўғрисида тақдим этиладиган маълумотлар асосида амалга оширилади.

Белгилансинки, компенсация ва қўшимча тўловлар мазкур бандда келтирилган шахсларга, уларнинг пенсиялари ва нафақалари тўланадиган тартибда тўланади, деб қайд қилинди.

Шу боис ҳам муҳтарам Шавкат Миромонович БМТ Бош Ассамблеясининг 78-сессиясидаги нутқида таъкидлагани бежиз эмас: *“Мустақкам тинчлик ва фаровонликка фақат умумий интилишлар ва биргаликдаги ҳаракатлар билан эришиши мумкин. Бизга ўзаро ишонч, бирдамлик ва ҳамкорлик руҳи ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ зарур”*. Бу ҳозирги тарихий бурилиш даврида келгуси авлодларга бани башарни яхлит ва бус-бутун қолдириш керакдир.

РЕЗЮМЕ

Ўзбек халқининг тинчлиги ва омонлиги моҳияти ҳамда ҳарбийларнинг ҳушёрлиги мазкур мақолада ёритиб берилган.

В данной статье описывается суть мира и безопасности узбекского народа и бдительности военных.

This article describes the essence of the peace and security of the Uzbek people and the vigilance of the military.

Музаффар ТОЖИБОЕВ,
ИИВ Академияси профессори, тарих фанлари доктори, подполковник,
Сардорбек АБДУЛЛАЕВ,
ИИВ Академияси доценти, социология фанлари бўйича
фалсафа доктори

ИНСОН ҚАДРИ ЁХУД ЁШЛАРНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ СИФАТЛИ ТАЪЛИМ АСОСИ

Сайёрамизнинг эртанги кунни, фаровонлиги фарзандларимиз қандай инсон бўлиб камолга етиши билан боғлиқ. Бизнинг асосий вазифамиз – ёшларнинг ўз салоҳиятини намоён қилиши учун зарур шароитлар яратишдан иборат.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқидан

Жонажон Ўзбекистонимиз миллий ривожланишнинг янги даврига дадил кадам қўймоқда. Ҳаётимизнинг барча жабҳаларида улкан ўзгаришлар юз бермоқда. Янги Ўзбекистонни барпо қилишдаги устувор тамойил инсонга эътибор, унинг манфаатларини таъминлаш, ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатлашдир. Бугун мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар марказида инсон омили турганини маҳаллий ва хорижий экспертлар бирдек эътироф этмоқда. Президент Шавкат Мирзиёев 2022-йил 20-декабрда Олий Мажлис ва халқимизга йўллаган Мурожаатномасида сўнгги йилларда халқимиз эришган ютуқ ва марраларни санаб ўтар экан, эришилган натижалар инсон омилига қаратилгани, **“Инсон қадри, инсонни эъзозлаш – эътиборимиздаги энг асосий масала”¹**, дея таъкидлагани бежиз эмас.

Мамлакатимизни 2017-2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида ўтган давр мобайнида давлат ва жамият ҳаётининг барча соҳаларини тубдан ислох

¹ <https://president.uz/oz/lists/view/5774>

этишга қаратилган 300 га яқин қонун, 4 мингдан зиёд Ўзбекистон Республикаси Президенти қарорлари қабул қилинди.

Шунингдек, инсон ҳуқуқларини таъминлаш, давлат органларининг ҳисобдорлиги ва очиқлигини кучайтириш ҳамда фуқаролик жамияти институтлари, оммавий ахборот воситаларининг роли, аҳоли ва жамоат бирлашмаларининг сиёсий фаоллигини ошириш бўйича тизимли ишлар амалга оширилди.

Фуқароларнинг ижтимоий ҳимоясини кучайтириш ва камбағалликни қисқартириш давлат сиёсатининг устувор йўналиши сифатида белгиланиб, аҳолини янги иш ўринлари ва кафолатли даромад манбаи, малакали тиббий ва таълим хизматлари, муносиб яшаш шароитлари билан таъминлаш сифат жиҳатидан янги босқичга кўтарилди. Сўнгги беш йиллик ислохотларнинг натижасида мамлакатимизда Янги Ўзбекистонни барпо этишнинг зарур сиёсий-ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ва илмий-маърифий асослари яратилди.

Жаҳон миқёсидаги мураккаб жараёнлар ва мамлакатимиз босиб ўтган тараққиёт натижаларини чуқур таҳлил қилган ҳолда кейинги йилларда **“Инсон кадри учун”** тамойили асосида халқимизнинг фаровонлигини янада ошириш, ижтимоий-иқтисодиёт соҳаларни трансформатсия қилиш ва тадбиркорликни жадал ривожлантириш, инсон ҳуқуқлари ва манфаатларини сўзсиз таъминлаш ҳамда фаол фуқаролик жамиятини шакллантиришга қаратилган ислохотларнинг устувор йўналишларини белгиланиши, кенг жамоатчилик муҳокамаси натижасида “Ҳаракатлар стратегиясидан – Тараққиёт стратегияси сари” тамойилига асосан ишлаб чиқилган етита устувор йўналишдан иборат 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида эркин фуқаролик жамиятини ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш, адолат ва қонун устуворлиги-халқчил давлат куриш, миллий иқтисодиётни, унинг ўсиш суръатларини замон талаблари даражасида ривожлантириш, адолатли ижтимоий сиёсат юритиш, сифатли таълим-тарбия, маънавий ва маърифий соҳалардаги ислохотлар, Қуролли Кучларимиз қудратини янада ошириш, аҳоли бандлигини ошириш сингари муҳим масалаларни қамраб олган. Аҳоли бандлигини таъминлаш, ёшлар ва ишсиз фуқароларни давлат ҳисобидан малакали касб-ҳунарга ўқитиш,

оилавий тадбиркорликни ривожлантириш, эҳтиёжманд аҳолини манзилли қўллаб-қувватлаш орқали 2026 йилгача камбағалликни икки баробар қисқартириш масалари муҳим аҳамият касб этади.

Ҳаммага маълумки, Ўзбекистонда олиб борилаётган давлат сиёсатининг марказида инсон ва унинг манфаатларини таъминлашни устувор вазифа этиб белгиланди. Бу жараён эса бир йил билан чекланиб қолмаслиги, доимо бардавом бўлиши барчамизга аён.

Давлатимиз раҳбари ҳам “Шу юртда яшаётган ҳар бир инсоннинг тинч ва бахтли ҳаёт кечириши, унинг соғлиғи жойида бўлиши, яхши таълим олиши, оиласини тебратиши учун қандай шароит керак бўлса, ҳаммасини яратиб беришга ҳаракат қиляпмиз ва бу йўлдан асло тўхтамаймиз.

Таълим сифатини ошириш – Янги Ўзбекистон тараққиётининг яккаю ягона тўғри йўлидир¹.” деб қайта-қайта таъкидлаши бежизга эмас албатта.

Ўзбекистонда жорий йилдан бошлаб илк бор миллий ва тармоқ ихтисослашув тизими, касб ва мутахассисликлар бўйича профессионал стандартлар ҳамда табақалаштирилган таълим стандарти ва дастурлари жорий этилганлиги бу эса, ўз навбатида, меҳнат бозори билан таълим соҳаси интеграциясини таъминлашга хизмат қилади.

Бироқ, давлатимиз раҳбари раислигида 2024 йилда таълим, соғлиқни сақлаш, рақамлаштириш, маданият ва спорт соҳаларида амалга оширилиши лозим бўлган устувор вазифалар юзасидан видеоселекторида таълим, тиббиёт, рақамлаштириш, маданият ва спорт соҳаларидаги ислохотларнинг жойлардаги ижросини таъминлашда камчиликлар йўқ эмаслигини таъкидлаб ўтдилар². Жумладан, мактабгача ва мактаб таълимида эришилган катта ўзгаришлар билан бир қаторда боғча билан мактаб, мактаб билан коллеж ва олийгоҳ ўртасида узвийлик етарли даражада эмаслиги;

маҳалла раиси мактабда тарбия ва давомат масалалари, ота-оналар билан ҳамкорлик қилиш билан қизикмаса, туман ҳокимлари, ёшлар ва

¹ <https://president.uz/oz/lists/view/5774>

² Президент Шавкат Мирзиёев раислигида 2024 йилда таълим, соғлиқни сақлаш, рақамлаштириш, маданият ва спорт соҳаларида амалга оширилиши лозим бўлган устувор вазифалар юзасидан видеоселекторидаги нутқи https://t.me/Press_Secretary_Uz/3770

ижтимоий масалага масъул ўринбосарлари мактабда маънавият ва спорт тадбирларини ташкил этишга эътиборсизлик;

профессионал таълим учун масъул идоралар кўпайиб кетгани учун тизим ривожланмаётганлиги, иш берувчилар ва техникумлар ўртасида ҳамкорликни йўлга қўйиш зарурлигини;

олий таълимда қамров кескин ошганлиги, соҳага хусусий сектор кириб келганлиги, лекин сифатга етарли эътибор қаратилмаётганлиги;

талабаларнинг мустақил ишлаши учун муҳит барча олийгоҳларда ҳам бирдек намунали ташкил этилмаганлиги;

аксарият коллеж ва техникумлар ҳам, олийгоҳлар ҳам иш берувчилар талаби билан ҳисоблашмаётганлиги;

айримларида дарслик ва адабиётлар етишмаслиги, бори ҳам бугунги талабларга жавоб бермаслигини

илм-фан ва инновацияларга етти йилда 6 триллион сўмдан зиёд маблағ ажратилганлигини, лекин илм-фанда **“харажат – тадқиқот – маҳсулот”** деган формула ишламаётганини қайд этдилар¹.

Албатта айтилаётган камчиликлар, белгилаб берилаётган чоратадбирларнинг барчаси инсон қадр ва сифатли таълим учунлигини ҳар бир давлат хизматчиси юрак-юракдан ҳис қилиши ва виждонан ишлаши зарур эканлигидан далолат беради.

Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёв таъбири билан айтганда: **“Бугунги раҳбар хато қилишга ҳаққи йўқ”**.

Барчамизга маълумки, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Янги йил байрами муносабати билан Ўзбекистон халқига йўллаган байрам табригида *“2024-йил Ёшлар ва бизнесни қўллаб-қувватлаш йили”* деб эълон қилинди. Бу ҳам бежизга эмас албатта, янги йилнинг бундай деб номланиши барча соҳаларда ҳам фаолият юритаётган ёшларни қўллаб-қувватлаш, уларга яратилаётган кенг имкониятлар дебчаси десак, муболаға бўлмайди. Инсон қадрини улуғлаш, аҳолимиз манфаатларини таъминлаш, бунинг учун кучли иқтисодиёт барпо этиш бизнинг асосий вазифамиздир.

¹ Prezident SHavkat Mirziyoev raisligida 2024 yilda ta'lim, sog'liqni saqlash, raqamlashtirish, madaniyat va sport sohalarida amalga oshirilishi lozim bo'lgan ustuvor vazifalar yuzasidan videoselektoridagi nutqi https://t.me/Press_Secretary_Uz/3770

Мамлакатимизда янги Ўзбекистонни барпо этишдек улуғ мақсадга эришиш йўлида асосий таянчимиз бўлган азму шижоатли ёшларга эътибор ва ғамхўрлик кўрсатиш, уларга барча соҳаларда ўз иқтидори ва салоҳиятини тўлиқ намоён этиши учун зарур шароит ва имкониятлар яратиб бериш давлат сиёсатининг устувор йўналиши ҳисобланади.

Айниқса, умумий ўрта, профессионал ва олий таълим муассасаларини тамомлаб, мустақил ҳаётга қадам қўяётган йигит-қизларни муносиб иш ва даромад манбаи билан таъминлаш, уларга замонавий касб-ҳунарлар, ИТ-технологияларни ўргатиш, тадбиркорликка кенг жалб этиш, ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этишга қаратилган кенг қамровли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Мамлакатимизда ёшлар бандлигига кўмаклашиш, уларнинг тадбиркорлик ташаббусларини рағбатлантириш, муносиб даромад олиши учун зарур шароитлар яратиш масаласига давлат сиёсати даражасида эътибор қаратилмоқда. Бугун ҳаётимизнинг қайси соҳа ва тармоғини олмайлик, уларга эътибор ва ғамхўрлик асосий ўринга кўтарилиганини кўраемиз. Хусусан, йигит-қизларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, айниқса ижтимоий ҳимояга муҳтож, турмуш шароити оғир, кам таъминланган оилаларнинг фарзандлари, чин етим ва ногиронлиги бўлган ёшларга манзилли кўмаклашиш бўйича мутлақо янгича тизим яратилди.

Келажагимиз эгалари бўлган ўғил-қизларимиз билан ишлашнинг мутлақо янги тизими – “Ёшлар дафтари” ва “Ёшлар дастурлари” ҳаётга татбиқ этилмоқда. Биргина 2023 йил бошидан буён ушбу дафтарга кириш учун 360 436 та онлайн мурожаат келиб тушган. Шундан ижтимоий ҳимояга муҳтож ёшларнинг 340-440 нафари “Ёшлар дафтари”га киритилиб, 243 591 нафарига амалий ёрдам кўрсатилди².

2021 йилда эса “Ёшлар дафтари” ва “Ёшлар дастурлари” асосида 430 минг нафар йигит-қизнинг ҳаётий муаммоларини ҳал этиш учун 300 миллиард сўм маблағ йўналтирилгани, 92 минг нафардан зиёд ёшларнинг тадбиркорлик лойиҳалари учун 2,3 триллион сўм имтиёзли кредитлар ажратилган³.

¹ <https://kun.uz/uz/news/2018/07/31/>.

² <https://parliament.gov.uz/articles/1775>.

³ <https://yuz.uz/uz/news/yoshlarni-har-tomonlama-qollab-quvvatlash-va-ularning-ijtimoiy-faolligini-yanada-oshirishga-oid-qoshimcha-chora-tadbirlar-togrisida>.

Хўш, бу ёрдам нималардан иборат бўлди? Ўтган даврда ёшларнинг бандлиги таъминлаш, даромадини ошириш бўйича қандай чора-тадбирлар амалга оширилди?

Биринчидан, ишсиз ва ижтимоий ҳимояга муҳтож 14 187 нафар ёшларга 36,2 млрд сўмлик асбоб-ускуна ва меҳнат қуроллари ажратилиб, ўз ҳудудларида доимий иш билан таъминланди.

Иккинчидан, ижтимоий ҳимояга муҳтож 40 мингдан ортиқ ёшларга 107,4 млрд сўм миқдорда тўлов-шартнома харажатлари қоплаб берилиб, таълимни давом эттириш имконияти яратилди.

Учинчидан, даволанишга эҳтиёжи мавжуд 26 519 нафар ёшларга хориж ва юртимиздаги шифохоналарда даволанишлари ва зарурий дори-дармонлари хариди учун 26,2 млрд сўм сарфланди.

Шунингдек, кам таъминланган, ногирон ва оғир ҳаётий вазиятдаги 18 838 нафар ёшларга 22,8 млрд сўм миқдорда зарурий молиявий кўмак кўрсатилди ва қарийиб 19 минг нафар ёшларнинг ижтимоий аҳволи яхшиланишига эришилди.

Замонавий касбларни эгаллашга ҳамда хорижий тилларни ўрганишга қизиқувчи 3 024 нафар ёшларга 12,3 млрд сўм ажратилди. Улар “Веб-дастурлаш”, “Дизайн”, “Моделлинг”, “Веб иловалар яратувчиси” каби касбларга ўқитилди.

Иқтидори, салоҳияти юқори 1 509 нафар ёшларга 1,5 млрд сўм ажратилиб, уларнинг маҳаллий ва халқаро даражадаги олимпиада, танлов ва мусобақаларда иштироки таъминланди. Уй-жойга эҳтиёжи бўлган, ижтимоий ҳимояга муҳтож 746 нафар ёш оилага 1,5 млрд сўм миқдорда 1 йиллик турар-жой ижара харажатлари қоплаб берилди.

Булар ҳали ҳаммаси эмас. Ёшларнинг бўш вақтини мазмунли ташкил этиш мақсадида танлов ва тадбирларни маҳалла-сектор-туман-ҳудуд даражасида ташкил этиш учун 41,1 млрд сўм ажратилиб, лойиҳалар доирасида 5,5 млн нафар ёшлар қамраб олинди. Туман, шаҳарлардаги кутубхоналарнинг китоб фондиди бойитиш ва спорт майдончаларига янги замонавий жиҳозлар ажратиш учун эса 2,9 млрд сўм йўналтирилди¹.

¹ <https://parliament.gov.uz/articles/1775>

Ёшларни ардоқлаган, ҳар томонлама қўллаб-қувватлаган, орзу-истакларини рўёбга чиқаришига кўмаклашган юрт қудратли бўлади. Ўтган қисқа даврда йигит-қизларни тадбиркорликка жалб қилиш, уларни доимий иш билан банд қилиш, кўшимча даромад олиши учун қулай шарт-шароитлар яратиш, уларнинг муносиб даромад олиши, ёш авлоднинг бўш вақтини мазмунли ташкил этишга қаратилган саъй-ҳаракатлар бугун ўз натижасини бераётганини ҳаммамиз кўриб, сезиб турибмиз.

Хулоса ўрнида айтганда, давлатимизнинг энг катта бойлиги, бебаҳо хазинаси ҳисобланмиш ёшларга давлат тарафидан бўлаётган эътибор жорий йил янги босқичга кўтарилиши, уларни илмли қилиш, бандлигини ошириш, тадбиркорлик фаолиятига йўналтириш, албатта ҳамма-ҳаммаси ёшларни қўллаб-қувватлаш ва инсон қадри учун амалга оширилаётганлигини ҳаммамиз ҳис қилиб келмоқдамиз. Бош Қомусимизнинг 79-моддасида ҳам “Давлат ёшларнинг интеллектуал, ижодий, жисмоний ва ахлоқий жиҳатдан шаклланиши ҳамда ривожланиши учун, уларнинг таълим олишга, соғлиғини сақлашга, уй-жойга, ишга жойлашишга, бандлик ва дам олишга бўлган ҳуқуқларини амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратади.¹” деган норма орқали буни яна бир исботини кўришимиз мумкин.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикасида инсон қадри ва бугунги кунда давлатимиз томонидан ёшларга берилаётган эътибор, яратилаётган шароитлар, ёшлар ўртасидаги муаммолар ҳамда уларнинг ечимлари қай тартибда хал қилиниши, шунингдек, Президентнинг ёшлар сиёсати энг муҳим эканлиги – уларнинг ахлоқи, шарт-шароити ва замонавий руҳда тарбиялаш каби масалаларга тўхталиб ўтилган.

¹ “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi” yangi taxrir 30.04.2023 yil

В данной статье речь идет о человеческих ценностях, о созданных условиях, проблемах между молодежью и путях их решения проблемы, а также наиболее важные вопросы молодежной политики Президента и наиболее чувствительные аспекты их воспитания в Республике Узбекистан

This article is about human value in the Republic of Uzbekistan and the attention given to youth by our state today, the conditions created, the problems between young people and how they should be solved, as well as the fact that the president's youth policy is the most important issue, their morals, conditions and issues such as education in a modern spirit are touched upon.

- *Янги рукн*

АТАМАЛАР БУРЧАГИ

Ҳозирги кунга келиб энг долзарб маъмурий-бошқариш ва ижтимоий-сиёсий атамалар қуйидаги шаклларда тасдиқланди ҳамда шундай қўллаш тавсия этилди. Бу атамалардан баъзиларини мисол келтирамиз:

аборт, мед – исқот
адъютант – надим
апельсин – пўртахол
арсенал – аслаҳахона
архив – мухофизхона
астролог – мунажжим
астрология – мунажжимлик
астролябия – устурлоб
блокада – муҳосара, қуршов
буфет – емакхона, таомнома
бухгалтер – мухосиб, ҳисобчи
бюстгалтер – сийнабанд
дотация – имдод
егерь – ўрмонбон
журнал – мужалла
зона – минтақа
инстанция – мақом
интервенция – мудоҳала
интервью – мусоҳаба
интибоҳ – огоҳлантириш
интонация – оҳанг
интуиция – илқо
катар, мед: – назла
кафедра – 1. шўъба, бўлим, 1. минбар
квартал – маҳалла
кофе – қаҳва
кризис – бухрон
лаборант – азмойишкор

лаборатория – азмойишгоҳ
лагерь, харб. – ордугоҳ
лицензия – имтиёзнама
ломбард – омонатхона
манифест – эълоннома
матрица, полигр – қолип
матч – мусобақа
метафора – истиора, мажоз
метеорит – само тош
метанимия – кўчим
министр – вазир
министрлик – вазирлик
инспектор – мубошир
музей – музахона
параллел – мувозий
плаш – ёмғирпуш
поллюция – эқтимол
проспект – шоқ куча, шоқроқ
район – депара, туман
рассом – мусаввир
студент – талаба
студентка – толиба
статус – мақом
текст – матн
тексолог – матншунос
текстология – матншунослик
теология – илоҳиёт
термин – атама, истилоқ
терминология – атамашунослик, терминшунослик, истилоқат
территория – қудуд
участка – томорқа
филолог – суханшунос
филология – суханшунослик
формалист – зоқирпараст

характер – феъл-атвор

МУНДАРИЖА

Бош муҳаррир минбари 3

ДОЛЗАРЪ МАВЗУ

Пўлат БОБОЖОНОВ. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом
ва шахсий жавобгарлик.....11

Олимжон АҲМЕДОВ. Билимли ва малакали кадрлар – стратегик
ҳаракатлар бунёдкори.....20

ИЛМИЙ МАҚОЛАЛАР

Карим НОРМАТОВ. Тарихий ноёб шеър – боқийдир, боқий!..... 28

Фарҳод ХОТАМОВ. Amir Temur saltanatida qonun ustuvorligi –
insonparvarlik tamoyillarining asosi.....32

Олимжон СУБАНОВ. Оиладаги зўравонликнинг жинойий-ҳуқуқий
тавсифи ва ўзига хос жиҳатлари.....38

Рустам ДЖУРАБАЕВ. Некоторые значение тактики задержания
розыскиваемых преступников.....44

Сардор САКИЕВ. Ички ишлар органлари ходимлари фуқаролар
билан муомала маданиятининг ҳуқуқий асослари.....51

Шерзод РАЙИМОВ. Ички ишлар органларида “хизматни ўташ”
тушунчаси ва моҳияти таҳлили.....58

ТАРИХ

Шерзод АЛИМОВ. “Ўзбек халқига тинчлик ва омонлик керак”
даъватининг моҳиятини чуқур англаб, халқимиз ҳамда
ҳарбийларимиз доимо ҳушёр ва огоҳ бўлишлари зарур.....64

Muzaffar TOJIBOYEV., Sardorbek ABDULLAYEV. Inson qadri
yohud yoshlarni qo‘llab-quvvatlash sifatli ta‘lim asosi.....75

ЯНГИ РУКН

Атамалар бурчаги.....83

Ўзбекистон Республикаси ИИВ
Малака ошириш институти

АХБОРОТНОМАСИ

Илмий-амалий, маънавий-маърифий
ва сиёсий-ҳуқуқий журнал

№ 1/2024

Босишга рухсат этилди. 23.03. 2024. Буюртма №
Қоғоз бичими 60x84^{1/32}. Шартли б. т.-5,75. Адади 100 нусхада.
100170, Тошкент ш.